Acatiimi 3/2023

Acatiimi

PROFESSORIEN, TIETEENTEKIJÖIDEN JA YLIOPISTOJEN OPETUSALAN LEHTI NRO **3/2023**

Articles in English Acatiimi.fi

Mikä on tieteen kieli?

Pärjäävätkö kansalliskielet englannin rinnalla suomalaisissa yliopistoissa?

Henkilö Työpsykologian tohtori Helena Åhman / **Essee** Intensiivinen vanhemmuus
Kiperä kysymys Miten tekoäly muuttaa tiedettä?
Gallup Esiintyykö yliopistolaisten urakehityksessä epätasa-arvoisuutta?

90 minuuttia nuokkumista vai oppimista?

”Perinteinen akateeminen 90 minuutin luento on yksi suurimmista staattista istumisaikaa tuottavista tekijöistä Suomen korkeakouluissa”, on todennut istumisen vähentämisen terveyshyödyistä väitellyt liikuntatieteen tohtori ja korkeakoululiikunnan asiantuntijatyöryhmän jäsen **Arto Pesola**. Koronapandemia ja etäopetuksen lisääntyminen ovat entisestään juurruttaneet opiskelijoita tuoleihin. Toiveita aktiivisemmista luennoista on esitetty, esimerkiksi Opiskelijabarometrissa 2022 opiskelijat äänestivät fyysistä aktiivisuutta tukevat opetuskäytännöt tärkeimmäksi liikkumisen edistämisen keinoksi.

Mitä nämä keinot voivat olla? Kysyimme korkeakouluopiskelijoilta ja lehtorilta, miten jätämme 90 minuutin istumismaratonit historiaan.

Sekä opettajat että opiskelijat haluavat yleensä pitää 2x45min tuplaluennot yhtenä 90 minuutin sessiona, jotta niiden jälkeen saadaan pidempi tauko. Tällöin kuitenkin juurrutaan pitkäksi ajaksi paikalleen. Istumisfysiologian näkökulmasta kunnollinen tauko on hyvä pitää useammin.

Vaikka pitkän luennon keskellä pidettäisiinkin pieni tauko, ei se aina kannusta lähtemään liikkeelle. Ihmisillä on erilaisia käsityksiä siitä, mitä “tauko” tarkoittaa. “Huomaan monesti, että jos tauko on vain viisi minuuttia, en viitsi nousta ja lähteä mihinkään niin lyhyeksi aikaa”, sanoo opiskelija **Reetta Tienari**.

Fyysisen hyvinvoinnin lisäämisen ohella tauottaminen, liike ja toiminnallisuus parantavat keskittymiskykyä ja oppimistuloksia. “Tosi nopeasti alkaa puuduttamaan, jos opetus on pelkkää kalvosulkeista ja opettajan puhetta. Jo vartin jälkeen saattaa alkaa ajatus harhailemaan”, Tienari kertoo.

“Ihan omissa kurssituloksissa olen huomannut, että sellainen opetus, joka sisältää monipuolista, aktiivista tekemistä, jää paremmin mieleen ja tenttitulokset ovat paremmat”, opiskelija **Jenny Hieto** kertoo.

Lehtori **Maarit Honkonen-Seppälä** pyrkii jakamaan luentonsa 20 minuutin pätkiin, joiden jälkeen tulee välitauko ja muutos, kuten ryhmätyöskentelyyn siirtyminen. Yksi tapa toteuttaa toiminnallisuutta opetuksessa on esimerkiksi ryhmätöiden esittäminen videon tai näytelmän muodossa.

Haastatellut henkilöt:

Maarit Honkonen-Seppälä
Humanistinen ammattikorkeakoulu
Lehtori

Jenny Hieto
LAB-ammattikorkeakoulun opiskelijakunta KOE
Hallituksen puheenjohtaja

Reetta Tienari
LAB-ammattikorkeakoulun opiskelijakunta KOE
Hyvinvointi- ja liikuntavastaava

Honkonen-Seppälä kertoo miettivänsä, mikä on tärkein oppimistavoite kullekin päivälle, ja löytyisikö siihen jokin aktivointikeino. “Jokin hankala tai tärkeä selitettävä asia voitaisiin käydä läpi piirissä seisten siten, että aluksi opettaja selittää asian, ja vuorotellen joku kertoo, kuinka itse ymmärsi sen”, ideoi Hieto.

Erilaisia tapoja tauottaa opetustilannetta ja lisätä fyysistä aktiivisuutta on useita. Honkonen-Seppälä kertoo hyödyntävänsä seisten tai kävellen tapahtuvia ryhmäkeskusteluja, ja vievänsä mahdollisuuksien mukaan opetusta ulkotiloihin esimerkiksi puheviestinnän opetuksessa. Hän kannustaa opettajia miettimään, mitkä ovat itselle luontaisia tapoja lisätä liikettä, ja hyödyntää niitä.

Yksi haaste liikuskelulle opetustilanteessa on siihen huonosti soveltuvat opetustilat, kuten isot auditoriot. Hieto kuitenkin muistuttaa, että jo paikallaan istuen voi tuottaa pientä liikettä. “Liikaa keskitytään ehkä tilojen rajoitteisiin, mutta kyllähän pieniä venytyksiä, heilutuksia ja hartioiden pyörityksiä voi tehdä missä tahansa, myös paikallaan. Pitäisi miettiä, mitkä ovat mahdollisuudet juuri tässä tilassa.”

“Täällä on kaikille tutustuttavaksi materiaalia, tulkaa hakemaan edestä, saadaan pieni jaloittelu samalla.”

“Kenenkäs vuoro oli tänään pitää esitys, haluaisitko tehdä sen seisten? Ja annetaan sitten esityksen päätteeksi koko porukalla aplodit seisten!”

“Siinä oli tämän kerran asiat. Äänestetään, mikä tuntui hankalimmalta, niin voidaan kerrata se ensi luennolla. Ne joiden mielestä asia A oli hankalin, alkaa pyörittää käsiä, ne joiden mielestä B, nostelee polvia ylös.”

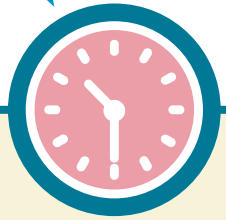

Liikkuvamman korkeakoulun puolesta

Korkeakoulujen yhteinen Liikkuva korkeakoulu -toiminta tarjoaa opettajille ja opiskelijoille ideoita ja vertaistukea liikkuvampaan opetukseen. Tule mukaan verkostoon ja kurkista tietopankkiin osoitteessa www.liikkuvakorkeakoulu.fi.

Sisältö

3/2023

ARTIKKELIT

8 ● **Teema**
Kenen kielellä yliopisto toimii?
Onko suomalaisen tieteen kieli tulevaisuudessa englanti?

18 **Gallup**
Esiintyykö yliopistolaisten urakehityksessä epätasa-arvoisuutta?

22 ● **Essee**
Intensiivinen vanhemmuus ja köyhyystietoisuus
Tenure track -professori Mia Tammelin

32 ● **Uuden oppimisen siemen**
Työpsykologian tohtori Helena Åhman on erikoistunut painetilanteiden kohtaamisiin.

38 ● **Tieteen kieli**
Kielenoppiminen on kaikkien yhteinen asia
Kielibuusti tukee suomen ja ruotsin oppimista.

44 **Työhyvinvointi**
Akateeminen yksinäisyys

48 **Tohtorinhatun salainen resepti**
Anita Valon päähineet valmistuvat käsityönä.

”Hyvä valmistautuminen on usein vaihtoehtojen miettimistä tiukan suunnitelman sijaan.”

TYÖPSYKOLOGIAN TOHTORI HELENA ÅHMAN

VAKIOT

6 **Pääkirjoitus**
Tero Karjalainen

7 **Oivallus**
Lari Kotilainen

20 **Nyt**

27 **Kolumni**
Valtio-opin tutkijatohtori Juha Ylisalo

28 **Kiperä kysymys**
Miten tekoäly muuttaa tieteen maailmaa?

30 **Maailmalta**

42 **Fakta**
Yliopistot henkilöstötilinpäätöksien valossa

47 **Keskustelua**

52 **Inspiraatio**
Kirjat, tiede, kulttuuri

54 **Kysy asiantuntijalta**
Miksi tutkimuseettistä ohjeistusta oli tarpeen uudistaa?

56 **Liittojen yhteystiedot**

In English Acatiimi.fi På svenska Acatiimi.fi

Acatiimi

PROFESSORIEN, TIETEENTEKIJÖIDEN JA YLIOPISTOJEN OPETUSALAN LEHTI

ILMESTYMISPÄIVÄ 3/2023
16.6.2023

26. VUOSIKERTA
painos 11 500 kpl

VERKKOVERSIO
acatiimi.fi

JULKAISIJAT
Professoriliitto ry, Tieteentekijät ry, Yliopistojen opetusalan liitto YLL ry

PÄÄTOIMITTAJA
Eeva Ylitalo
eeva.ylitalo@otava.fi

TOIMITUS
Otavamedia Oy

TOIMITUSNEUVOSTO
Eevastiina Aho (Tieteentekijät), Leena Kurkinen (Professoriliitto), Johanna Moisio (Tieteentekijät), Santeri Palviainen (YLL), Juha Rouvinen (Professoriliitto) ja Outi Ylitapio-Mäntylä (YLL)

PAINOPAIKKA
Punamusta

ISSN
1455-1608

ILMOITUKSET
Pirunnyrkki Oy, Kari Kettunen, puh. 0400 185 853, kari.kettunen@pirunnyrkki.fi

ILMOITUSHINNASTO
1/1 Takakansi 4-väri 1 110 €, 1/1 muut sivut 4-väri 950 €, 1/2 4-väri 740 €, aukeama 4-väri 1 320 €

MEDIAKORTTI
acatiimi.fi/mediakortti

PALAUTE
palaute@acatiimi.fi

OSOITTEENMUUTOKSET
Ilmoita osoitteenmuutoksesta omaan liittoon.

IN ENGLISH
PÅ SVENSKA
acatiimi.fi

TERO KARJALAINEN
puheenjohtaja,
Tieteentekijöiden liitto

”Voitaisiinko puhua suomea?”

Suomalaiset yliopistot kansainvälistyvät. Yliopistojen laboratorioissa, kahvihuoneissa ja ravintoloissa tämä kehitys on kuultavissa. Myös englanninkielinen opetustarjonta on lisääntynyt yliopistoissa.

Sen sijaan hallinnollisissa ja johtamistehtävissä muutos ei ole niin näkyvä, koska virallisina hallintokielinä ovat kansalliskielemme. Kyseisissä tehtävissä joutuu työskentelemään suomen- tai ruotsinkielisten dokumenttien parissa.

”Johtamis- ja hallintotehtävien ’jääminen’ suomea tai ruotsia puhuville ei liene toivottavaa.”

Johtamis- ja hallintotehtävien ”jääminen” suomea tai ruotsia puhuville ei liene toivottavaa. Työyhteisökulttuurin kehittymisen kannalta olisi eduksi, että diversiteetti lisääntyisi kaikenlaisissa tehtävissämme.

Uralla etenemisen näkökulmasta johtamis- ja hallintotehtävien epätasainen jakautuminen on haitallista. Näiden tehtävien kasaantuminen kansalliskielisille vähentää heidän mahdollisuuksiaan suunnata omaa ajankäyttöään akateemiseen meritoitumiseen, ja toisaalta taas kansalliskielten taidon puuttuminen käytännössä sulkee uramahdollisuudet johtamis- ja hallintotehtävissä. Professori **Janne Saarikivi** selvitti kansalliskieltemme asemaa korkeakouluopetuksessa ja tieteellisessä tutkimuksessa. Nostan tässä esiin selvityksen pohjalta kaksi hyvin kannatettavaa toimintamallia, joilla kansankielien asemaa voisi vahvistaa.

Tehdään rakenteet sille, että kansainväliset osaajat voivat aidosti oppia kansalliskieliämme osana työtehtäviään. Se vaatii varmasti sekä resursseja että työaikasuunnittelua, mutta uskon vahvasti, että tämä olisi monellakin tapaa kannattavaa. Toiseksi haetaan työtapoja monikieliseen työskentelyyn. Meille suomalaisille on hyvin tyypillistä, että huomaavaisuuden osoituksena vaihdamme käyttökielemmeenglanniksi heti kun läsnä on yksikin, joka ei puhu äidinkielenään suomea tai ruotsia. Huomaavaisuutemme varjopuolena viemme samalla mahdollisuuden oppia ja harjaantua kansalliskielillämme käytävään keskusteluun.

Itselleni pysäyttävä kokemus oli, kun ulkomaalaistaustainen tutkijatohtori sanoi englanninkielisen keskustelumme jälkeen hitaasti hyvällä suomen kielellä: ”Tero, voidaanko sopia, että jatkossa puhumme suomea, ja tarvittaessa minä vaihdan kielen englanniksi.” ▲

Oivallus

Haaveena monikielisyys

Ulkomaalaiset osaajat tarvitsevat mahdollisuuden oppia suomea. Tavoitteessa voi tukea monella tavalla.

TEKSTI KATJA ALAJA

LARI KOTILAINEN
Työ: suomen kielen ja kulttuurin yliopistonlehtori, dosentti, Helsingin yliopisto
Koulutus: suomen kielen maisteri, filosofian tohtori
Erikoisala: monikielisyys ja kielen oppiminen työelämässä, mukana myös Kielibuusti-hankkeessa (kielibuusti.fi)

Suomi potee osaajavajetta ja kilpailee samoista kansainvälisistä osaajista eri maiden kanssa. Jotta ihmiset haluavat tulla ja kotoutua tänne, meidän on kehitettävä monikielistä yliopistoa.

Minä ja kollegani olemme haastatelleet Suomeen töihin tulleita ulkomaalaisia, ja he ovat olleet ihan, että häh, eikö täällä pärjääkään englanniksi. No, ei. On aika lopettaa huijaaminen ja myönnettävä, että täällä on osattava suomea, jos haluaa edetä yliopistouralla opetustehtäviin. Päiväkodin vanhempainillassakaan ei puhuta englantia. Täydellistä suomea ei tietysti tarvitse osata.

Meidän tulee kehittää kielitietoisia systeemejä, joilla tuemme ulkomaalaisten tutkijoiden ja opiskelijoiden suomen oppimista. Meillä suomalaisilla on kiusallinen tapa vaihtaa suomi englanniksi heti, jos joku ei osaa selittää jotakin aksentittomalla suomella tai tilaisuudessa on yksikin erikielinen. Mitä jos alamme sekoittaa kieliä – suomea täydennetään vain tarpeen mukaan toisella kielellä?

Jokainen voi myös kiinnittää huomiota oman kielenkäyttönsä selkeyteen. Nolointa on, jos tajuaa vasta kollegan lähtiessä maasta, että hän onkin oppinut Suomessa asuessaan suomea. Minulle on käynyt näin.

Toivon myös, että yliopistot tukevat henkilöstöä paikallisen kielen oppimisessa. Työyhteisöissä voisi olla vaikka kielikavereita, jotka selvittävät kieliasioita ja keskusteluttavat ihmisiä. Meidän pitää antaa ihmisille mahdollisuus oppia suomea.

KUVA VILJA HARALA

IN ENGLISH
acatiimi.fi

Kenen kielellä yliopisto toimii?

Suomalaisten yliopistojen maisteriohjelmista iso osa on englanninkielisiä, ja pro gradu -tutkielmista tehdään englanniksi liki 40 prosenttia. Jos kehitys jatkuu, suomalaisen tieteen kieli on pian englanti, pelkää ministeriön asettama selvityshenkilö.

JUHA MERIMAA OUTI KAINIEMI

Kun nykyinen Helsingin yliopiston maatalousentomologian professori **Ian Hardy** lähti parikymmentä vuotta sitten Alankomaihin väitöksensä jälkeen, hän päätti opetella paikallisen kielen.

Vaikka tiedeyhteisössä olisi pärjännyt englanniksi, Hardy roikkui mukana laitoksensa kahvihuoneen keskusteluissa ja kielsi muita vaihtamasta englantiin.

Työ tuotti tulosta. Viiden vuoden Hollannin pestistä jäi perinnöksi kielitaito, jolla Hardy pärjää edelleen kohdatessaan alankomaalaisia kollegoita konferensseissa. Viime aikoina hän on kuitenkin huomannut jotain outoa.

”Kun tapaan nuorempia alankomaalaisia hyönteistutkijoita, he eivät osaakaan puhua hyönteisistä hollanniksi. Minä siis tunnen alan termit hollanniksi välillä paremmin. Se on aika erikoista”, Hardy ihmettelee.

HOLLANNIN TIELLÄ

Hardyn havainto ei tule yllätyksenä kielitieteilijä **Janne Saarikivelle**. Norjalaisen Tromssan yliopiston saamelaiskielten professori ja kielitieteen moniottelija kertoo alankomaalaisten yliopistojen toimivan jo enemmän englanniksi kuin hollanniksi. Alankomaiden yliopistojen maisteriohjelmista englanninkielisiä on 70 prosenttia ja kandidaattiohjelmistakin 60 prosenttia. Hollanninkielisiä maisteriohjelmia on lähinnä aloilla, joilla suoritettavat tutkinnot liittyvät suoraan työelämän tarpeisiin, muun muassa kasvatustieteissä, hoitoalalla ja oikeustieteessä.

”Ollaan siis tilanteessa, jossa monilla aloilla korkeinta opetusta ei ole enää mahdollista saada maan virallisella kielellä, joka on myös useimpien opiskelijoiden äidinkieli”, Saarikivi kuvaa.

Saarikivi näkee, että Alankomaiden ilmiö on eurooppalaisittain katsottuna ääriesimerkki, mutta ei silti yksittäinen.

”Samaa kohti ollaan menossa Suomessakin.”

LAKI VASTAAN TODELLISUUS

Saarikivi pohjaa näkemyksensä edellisen hallituksen tiede- ja kulttuuriministeri **Petri Honkosen** tilaamaan selvitykseen. Yhdessä maisteri **Jani Koskisen** kanssa tehty *Monikielistä sivistystä vai englanninkielisiä ratkaisuja? Selvitys yliopistojen kielivalinnoista* toteaa englannin kielen valtaavan tilaa suomalaisista yliopistoista kovaa tahtia. Tämä näkyy esimerkiksi opinnäytteiden kielissä.

Kun vuonna 2011 Suomen yliopistoista hyväksytyistä kandidaatintöistä englanninkielisiä oli 8 prosenttia, määrä oli kymmenen vuotta myöhemmin jo 30 prosenttia. Pro gradu -tutkielmista 30 prosenttia oli englanninkielisiä vuonna 2011, mutta kymmenen vuotta myöhemmin osuus oli jo 38 prosenttia.

Väitöskirjojen perusteella voidaan puhua jo englannista tieteen kielenä: vuonna 2021 Suomen yliopistoissa tarkastetuista väitöksistä oli englanninkielisiä peräti 86 prosenttia.

”Nämä ovat kovia lukuja yliopistoille, jotka yliopistolain mukaan ovat kuitenkin joko suomen- tai ruotsinkielisiä”, Saarikivi huomauttaa.

Lain mukaan muita kieliä voidaan käyttää yliopistoissa tarpeen mukaan.

Kehitykselle ei näy loppua. Opetus- ja kulttuuriministeriö on esittänyt kunnianhimoisen tavoitteen kansainvälisten opiskelijoiden määrän kolminkertaistamisesta vuoteen 2030 mennessä.

”Monilla aloilla korkeinta opetusta ei ole enää mahdollista saada maan virallisella kielellä, joka on myös useimpien opiskelijoiden äidinkieli.”

”Nykymallissa tämä tarkoittaisi englanninkielisten aloituspaikkojen määrän huimaa kasvua. Suomi jäisi yhä enemmän jalkoihin”, Saarikivi ennustaa.

Hän epäilee tilannetta jopa lain vastaiseksi.

”Helsingin yliopisto sai vuonna 2010 eduskunnan oikeusasiamieheltä päätöksen, jonka mukaan opetusta pitää antaa lakisääteisillä tutkintokielillä. Vuonna 2013 oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies antoivat vastaavan päätöksen Aalto-yliopiston insinööritieteiden opetuskielistä. Silti tilanne on vain pahentunut.”

KAIKKI PALAA BOLOGNAAN

Mistä tilanne sitten johtuu? Saarikiven mukaan taustalla on yleiseurooppalainen Bolognan prosessi, jossa luotiin koko Euroopan yhteinen korkeakoulujärjestelmä. Ajatuksena oli, että opiskelijat voisivat siirtyä maiden välillä kiinnostuksen kohteitaan seuraten.

Järjestelmän ajatus yliopistojen kansainvälistymisestä oli epäilemättä kaunis. Sitä luotaessa ei kuitenkaan pohdittu, mitä tämä kansainvälistyminen tarkoittaa kielipoliittisesti. Koska kaikkien ajatellaan osaavan englantia, kansainvälistyminen on tarkoittanut käytännössä yliopisto-opetuksen englanninkielistymistä ympäri maanosaa. Nyt etenkin maisterivaiheessa iso osa opetuksesta on englanniksi.

Suomessa tämä on erityinen ongelma, koska maisterintutkinto on meillä työelämässä edellytetty perustutkinto.

Saarikivi ihmettelee, ketä tilanne palvelee.

”Osana selvitystä teimme sekä fokusryhmähaastatteluita että opiskelijoille suunnatun kyselyn. Selvä enemmistö vastaajista halusi enemmän opetusta kansalliskielillä ja vähemmän englanniksi.”

HELSINGIN YLIOPISTO EI ALLEKIRJOITA

Kaikki eivät pidä yliopistojen tilannetta yhtä synkkänä. Helsingin yliopiston kansainvälisistä asioista vastaava vararehtori **Hanna Snellman** näkee päinvastoin Helsingin yliopiston puolustavan kansalliskielten asemaa.

”Erikseen sovittuja poikkeuksia lukuun ottamatta opiskelija saa aina palauttaa kurssityönsä kansalliskielellä”, Snellman kertoo.

”Vaikka enemmistö yliopiston maisteriohjelmista on kansainvälisiä, se ei tarkoita niiden olevan yksinomaan englanninkielisiä. Toki englantia käytetään paljon, mutta käytetään kansalliskieliäkin. Kansalliskielien iso rooli on

LINGUA SUECICA
LINGUA FINNICA
LINGUA BATAVICA
LINGUA ANGLICA
LINGUA THEODISCA

Vuonna 2021 Suomen yliopistoissa tarkastetuista väitöksistä oli englanninkielisiä peräti 86 prosenttia.

saanut maailmalla ihmetystäkin, mutta olemme halunneet pitää siitä kiinni.”

Snellman kyseenalaistaa myös selvityksessä käytetyt fokusryhmähaastattelut.

”Olen itse tehnyt haastattelututkimusta ja tiedän, että tämän tyyppisissä haastatteluissa vastaavat innokkaimmin ne, joiden mielestä asiat ovat pielessä. Olisin varovainen vetämään johtopäätöksiä siitä, missä määrin haastattelujen tulokset edustavat koko opiskelijakunnan tai yliopistoväen kantaa. Sanoisin, että selvitys on minusta tekijänsä näköinen. Joku toinen olisi ehkä kiinnittänyt huomiota eri asioihin.”

OULU PANOSTAA SUOMEN OPETUKSEEN

Oulun yliopiston täydentävien opintojen keskuksen johtaja **Eva Raudasoja** kertoo yliopiston lisänneen tietoisesti englannin kielen käyttöä.

”Kyse on osallisuuden varmistamisesta myös kansainvälisille opiskelijoille. Pyrimme tuottamaan informaatiota sekä suomeksi että englanniksi, jotta kaikki pääsevät mukaan.”

Samalla yliopisto panostaa suomen kielen opettamiseen.

”Useimmissa kansainvälissä ohjelmissamme on mahdollista opiskella suomea joko osana tutkintoa tai vapaavalintaisesti. Vaikka yliopistolla pärjää hyvin englanniksi, työmaailma tässä ympärillä toimii paljolti suomeksi. Ilman kielitaitoa sinne on vaikea integroitua”, kertoo yliopiston kansainvälisten asioiden päällikkö **Kaisa Nieminen**.

Vuonna 2021 Oulun yliopiston pro graduista 30 prosenttia ja kandidaatintöistä 9 prosenttia tehtiin englanniksi. Vaikka englanninkielisten opinnäytetöiden määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa, Raudasoja ja Nieminen eivät ole huolissaan suomen kielen asemasta yliopistolla.

”Voi olla, että jotkin muut yliopistot valitsevat linjan, jossa englanninkielen asema on keskeisempi, mutta meillä johtavana ajatuksena on edelleen monikielisyys. Englanti on mukana, mutta en näe sen uhkaavan suomen kielen asemaa”, Raudasoja kertoo.

AALTO OMASSA SARJASSAAN

Suomen yliopistoista Aalto-yliopisto nousee selvityksessä tikun nokkaan. Siellä englannin kieli on merkittävämmässä roolissa kuin missään muualla. Yliopiston kandidaatintöistä liki puolet eli 45 prosenttia tehdään englanniksi. Pro graduista ja diplomitöistä englanninkielisiä on 84 prosenttia.

Englanti hallitsee myös koulutusohjelmissa.

Väitöskirjojen perusteella voidaan puhua jo englannista tieteen kielenä.

Selvityshenkilöt löysivät yliopistolta 94 koulutusohjelmaa, jotka ovat yksikielisesti englanninkielisiä. Täysin suomenkielisiä koulutusohjelmia oli kolme kappaletta.

Toukokuun alussa antamassaan kanteluratkaisussa apulaisoikeuskansleri **Mikko Puumalainen** totesi kielellisten oikeuksien toteutuvan yliopistolla näennäisesti ja tilanteen olevan yliopistolain vastainen.

Aallon opetuksesta ja oppimisesta vastaava vararehtori **Petri Suomala** vakuuttaa Aallon olevan kuitenkin edelleen suomen- ja ruotsinkielinen yliopisto.

”Pääsääntönä on edelleen, että opiskelija saa palauttaa opinnäytteet ja tenttivastaukset kansalliskielillä, vaikka kaikilla englanninkielisillä kursseilla se ei aina ole mahdollista.”

Entä voiko Aallossa opiskella halutessaan kokonaan englanniksi altistumatta lainkaan suomen kielelle?

”Se ei ole meillä tavoitteena. Kaikille tarjotaan mahdollisuutta myös oppia suomea. Mutta kyllä se varmasti on mahdollista tehdä, jos joku sen ottaa tavoitteekseen.”

Saarikivi esittää raportissaan uhkakuvan, että yliopistojen englanninkielistyminen ajaa suomen marginaaliin, kyökkikieleksi, mikä lopulta uhkaa jopa Suomea kansakuntana. Suomala pitää ajatusta liioitteluna.

”Meidän tutkijamme ovat päivittäin suomenkielisessä mediassa puhumassa tutkimuksesta myös suomeksi. En haluaisi ajatella suomea jonkinlaisena eristyneenä saarena – me tarvitsemme yhteyksiä maailmalle, kansainväliseen tiedeyhteisöön, ja sen yhteistyön kieli on englanti. Jos tutkimuksille haluaa lukijoita, kannattaa käyttää englantia.”

JOS OTETTAISIINKIN LUKIOLAISIA?

Saarikivi sen sijaan ottaa huolen suomen ajautumisesta marginaaliin tosissaan. Hänen mielestään kansainvälistymiskehitystä on lähdetty tekemään väärästä päästä. Oleellista olisi saada tänne tulijat oppimaan suomea, ja vasta sen jälkeen alkaa opettaa heitä.

”Yksi tapa voisi olla perustaa filiaaleja ulkomaille, esimerkiksi Kiinaan tai Intiaan. Niissä opiskelijat opiskelisivat paitsi pääaineitaan myös suomea. Opintojen edetessä siirryttäisiin sitten jatkamaan opintoja Suomessa ja suomeksi.”

Toinen ajatus kuulostaa vielä hurjemmalta – opiskelijat voitaisiin ottaa Suomeen jo suoraan peruskoulun jälkeen lukioon.

”Meillä on maakunnissa paljon lukioita, joille ei riitä oppilaita. Jos ottaisimme opiskelijat jo alle täysi-ikäisinä, olisi enemmän aikaa oppia kieltä.”

Olisiko kielen oppiminen niin oleellista?

”Vaikka yliopistolla pärjää myös englanniksi, työmaailma tässä ympärillä on yhä suomeksi. Ilman kielitaitoa sinne on vaikea integroitua.”

”Jos katsomme, mikä saa kansainväliset opiskelijat jäämään maahan, keskeisimmät tekijät ovat suomalainen puoliso ja suomen kielen taito. Emme voi taata kaikille suomalaista kumppania, mutta kielitaidon voimme, jos haluamme.”

NORJAN TIUKKA VAATIMUS

Entäpä sitten tutkijat? Saarikivi ottaa esimerkiksi Norjan. Norjan yliopistoissa kansainvälisen henkilökunnan tulisi kolmessa vuodessa oppia kielitaito, jolla voi opettaa norjaksi. He myös saavat käyttää työaikaansa opiskeluun.

Saarikivestä malli on hieno, mutta Helsingin yliopiston Snellman tai Aallon Suomala eivät ole siitä vakuuttuneita.

”Norjan yliopistot eivät pidä mallista, joka on poliittisesti määrätty. Lisäksi se on kuollut kirjain, eivät yliopistot potki tutkijoita pois, vaikka he eivät oppisi norjaa”, Snellman sanoo.

Aallon Suomala arvelee, että päätös heikentäisi rekrytointimahdollisuuksia.

Entä mitä tuumii maatalousentomologian professori Hardy, joka muutti Suomeen vuonna 2021? Olisiko hän tullut Suomeen, jos olisi vaadittu suomen kielen oppimista?

”Kyllä se kuulostaa aika kovalta vaatimukselta. Minulla on jäljellä noin kymmenen työvuotta, ja olisi aika paljon käyttää niistä usea vuosi kieliopintoihin.”

Toki hän opiskelee suomea työn ohella.

”Yksi tunti viikossa ei ehkä mene tahtia, että uskaltaisin luvata vielä luennoivani suomeksi.” ▲

Opiskelijat toivovat valinnanvapautta

KIELI VAIHTUU TARPEEN MUKAAN

AALTO-YLIOPISTOSSA kauppatieteitä ja tietotekniikkaa opiskeleva **Kim Jokinen** ei näe ongelmaa kampuksen kielissä.

”Kävin jo lukion englanniksi ja hain Aaltoon englanninkieliseen kandiohjelmaan, joten tiesin mitä odottaa.”

Suomea, ruotsia ja englantia luontevasti käyttävä Jokinen on hyödyntänyt kaikkia näitä kieliä myös opinnoissaan. Tenteissä hän kertoo vastaavansa aina sillä kielellä, jolla on kysytty.

Jokinen ei pidä englanninkielistä terminologiaa ongelmana työelämää ajatellen.

”Englanti yleistyy työelämässä vauhdilla. Kansainvälisissä yrityksissä se on usein jo konsernikieli.”

RUOTSIN KIELEN MAINOSTAMINEN ON PUIJAAMISTA

Aalto-yliopiston teknillisen korkeakoulun mainostaminen kaksikielisenä alkaa olla huijausta, kertoo Aalto-yliopiston energia- ja ympäristötekniikan maisteriopiskelija **Wilma Branders**.

”Kun ruotsinkielinen fysiikan professori vaihtoi tehtäviä, uutta ei palkattu. Niinpä edes fysiikan perusopintoja ei pidetä lainkaan ruotsiksi. Se on aika uskomatonta, kun yliopisto kuitenkin mainostaa olevansa myös ruotsinkielinen”, Branders ihmettelee.

Opintojen kandidaattivaiheessa Branders käytti oikeutta vastata tentteihin ruotsiksi. Välillä kysymysten käännökset olivat niin huonoja, että hänen piti luntata suomenkielisestä versiosta, mitä oikeastaan haluttiin tietää. Nyt hän jatkaa opintojaan englanninkielisessä maisteriohjelmassa. Sitä hän ei näe ongelmana.

”Eniten minua kiusaa se, että luvataan jotain, mikä ei pidä paikkaansa. Kaksikielisenä minä selviän kyllä, mutta jollekin ruotsin puute voi olla oikea haaste.”

ENGLANTI ON TÄRKEÄÄ PERSIALAISELLE

Aallon Contemporary desing -maisteriohjelmassa opiskeleva **Pegah Shamloo** päätyi Teheranista Aalto-yliopistoon, koska oli kiinnostunut **Alvar Aallon** perinnöstä ja halusi Eurooppaan opiskelemaan. Keskeisiä valintakriteereitä olivat tarjous ilmaisista opinnoista sekä englanninkielinen ohjelma.

”Minulle tarjottiin paikkaa myös Milanosta. Jos Aallossa ei olisi voinut opiskella englanniksi, olisin mennyt sinne.”

Shamloo opiskelee hieman myös suomea, mutta arki yliopistolla sujuu englanniksi.

”Tietysti ympärilläni puhutaan paljon suomea, mutta minusta se on aivan luonnollista, kun suurin osa opiskelijoista on suomalaisia. Kaikki tarpeellinen järjestyy kuitenkin myös englanniksi.”

Edes työmarkkinat eivät pelota.

”Tunnen täällä asuvia persialaisia. Monet heistä ovat asiantuntijatehtävissä, joissa työkielenä on englanti.”

Ajatus siitä, että ulkomaisilta opiskelijoilta vaadittaisiin suomen kielen hallintaa, on Shamloosta väärällä tavalla nationalistinen. Suomi on omanlaisensa kieli, jonka oppimisessa edes englannista ei ole juuri hyötyä.

”Ilmaisia opintoja ulkomaalaisille opiskelijoille tarjoamalla yliopisto ja Suomi voivat valita, ketä tänne haluavat. Moni tulee jäämään Suomeen. Jos suomen taidosta tehtäisiin pääsyvaatimus, tänne haluavien joukko supistuisi.”

Gallup

Opetus- ja tutkimustyöt eriytyvät yliopistoissa

Kaikki tutkivat ja opettavat – paitsi eivät käytännössä. Tenure track -järjestelmästä on tullut vakioväylä professuureihin, ja etenkin opetustyössä urakehitys käy vaikeaksi.

Tenure track -järjestelmästä on tullut urakehityksen väylä akateemisessa maailmassa. Sen kautta edetään professuureihin. Samalla monien muiden tutkija-opettajien urakehitys voi tyrehtyä.

Uralla etenemisen erilaiset mahdollisuudet ovat iso tasa-arvokysymys yliopistoissa. Siihen tulisi kiinnittää parempaa huomiota, totesi tammikuussa julkaistu selvitys, joka toteutettiin osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaa (VNTEAS). **Arja Haapakorven** johtaman hankkeen raportti *Yliopistotyön muutos ja akateemisen työn tasa-arvot* tarkasteli akateemisen työn tekemisen ehtoja, mahdollisuuksia ja muutosta. Aineistot kerättiin Turun, Tampereen ja Itä-Suomen yliopistoista.

Akateemista työympäristöä ovat muovanneet organisaatiomuutokset, uudet johtamis- ja hallintojärjestelmät ja koveneva kilpailu. Yliopistoissa arvostetaan tutkimusrahoituksen haussa menestymistä ja julkaisemista arvostetuissa lehdissä. Mahdollisuudet tehdä tutkimustyötä ovat kuitenkin eriarvoistuneet.

Professoreiden (full) lukumäärä on pienentynyt muun muassa professorin urapolun (tenure track) käyttöönoton myötä. Rekrytointi tenure trackille tapahtuu suhteellisen varhaisessa uravaiheessa, joten kriteereissä korostuu hakijan potentiaali, eivät vain saavutetut meriitit. Potentiaalin arviointiin voi sisältyä tiedostamattomia vinoumia ja ikäsyrjintää. Yleinen kokemus on esimerkiksi se, ettei tenure track -tehtäviin kannata hakea tietyn iän, kuten 40 vuoden jälkeen.

Tenure track -tehtävä muotoillaan usein vastaamaan yliopiston tutkimusprofiilia, mikä voi haitata uraliikkuvuutta. Valituilla on joskus epäselvyyttä siitä, miten vakinaistamisprosessi etenee. VNTEAS-selvitys toi esiin, että järjestelmää tulee selkiyttää, ja myös sen ulkopuolella olevien uramahdollisuuksia parantaa.

Vaikka tutkija-opettajilla pitäisi olla aikaa tutkimuksen tekoon, käytännössä sitä ei tahdo jäädä opetuspainotteisissa töissä eikä myöskään professoreilla. Hallinnon ja johtamisen tehtävät ovat lisääntyneet, ja rahoitushakuihin uppoaa yhä enemmän aikaa.

Osa tutkija-opettajista rajaa työnsä akateemisiin tehtäviinsä ja vetäytyy yhteisistä tehtävistä. Tutkijat suosittivat, että yliopistoissa huomioidaan näkymättömiin jäävät työtehtävät ja huolehditaan tasa-arvoisesta työnjaosta. Tulee varmistaa, että myös tutkimukseen on aikaa työajalla.

Selvityksen tekijät listasivat useita muitakin suosituksia, jotka liittyvät esimerkiksi digitaalisten järjestelmien toimivuuteen, tutkimuksen jatkuvuuteen, laadun arviointiin ja opetusresurssien riittävyyteen.

TEKSTI TERHI HAUTAMÄKI KUVAT VUOKKO KOHTAMÄKI, TAINA SAARINEN, TARU SIEKKINEN

Esiintyykö yliopistolaisten urakehityksessä epätasa-arvoisuutta?

Vuokko Kohtamäki
yliopistolehtori, Tampereen yliopisto, johtamisen ja talouden tiedekunta

YLIOPISTOON on muotoutunut urakehityksen duaalimaailma. On niitä, jotka kuuluvat tenure track -järjestelmään nauttien tutkimusaikaresurssista ja niitä, jotka eivät kuulu ja joilla tutkimusaika on rajallinen. Opetushenkilöstölle on joissakin yliopistoissa urajärjestelmä ja vanhemman lehtorin nimike, mutta onko se aidosti urakehitystä ja tuottaako nimike tutkimusaikaresurssia? Tutkimusnäyttö ja hankittu rahoitus on se valuutta, jolla yliopistossa edetään.

Haapakorven ym. raportin mukaan on myös merkkejä tenure track -paikkojen räätälöinnistä tietyille hakijoille, mikä murentaa järjestelmän uskottavuutta. Täytyy miettiä, miten edistää mahdollisuuksien tasa-arvoa niin, ettei osa ihmisistä sulkeudu pois urakehitysmahdollisuuksista.

Taina Saarinen
tutkimusprofessori, Jyväskylän yliopiston koulutuksen tutkimuslaitoksen johtaja

ERIARVOISUUTTA tutkitusti esiintyy. Syyt ovat rakenteellisia. Tasa-arvo tulee harvoin hoidettua vain sillä, että päätetään toimia tasa-arvoisesti. Pitää selvittää, missä ovat kohdat, joissa valikoitumista tapahtuu.

Suomessa tasa-arvo on totuttu näkemään sukupuoli- ja sosioekonomisena kysymyksenä. Kyse on jo siitä, kuka yleensä katsoo voivansa hakeutua yliopistouralle. Kansainvälisessä rekrytoinnissa taas on kova usko kielitaitoon: kun hakija oppii suomea, kyllä hän sitten integroituu. Mutta ei se, että opit suomea, takaa pääsyä yhteiskunnan jäseneksi.

Aiemmin professoriksi on tultu vähittäisen pätevöitymisen kautta. Tenure trackissa kiinnittyminen tulee aiemmin. Pitää miettiä, mitä potentiaali oikein on ja miten huomioidaan esimerkiksi enemmän naisille kohdistuvat urakatkokset.

Taru Siekkinen
tutkijatohtori, Jyväskylän yliopiston koulutuksen tutkimuslaitos

KUN REKRYTOINNISSA tarkastellaan kvantifioituja suorituksia, kuten julkaisujen määrää, tulee tasa-arvon harha. Kuitenkin esimerkiksi perhevapaiden käyttö liittyy siihen, kuinka tuottelias ihminen on ollut tutkimuksen tekemisessä.

Aiemmin professorien rekrytoinnissa mietittiin meritoitumista laaja-alaisemmin: tutkimusta, opetusta, johtamiskokemusta. Tenure trackissa korostetaan tutkimusmeriittejä sekä potentiaalia, mutta selvityksemme mukaan potentiaalikin palaa tutkimuksessa meritoitumiseen.

On tutkittu, että naiset ja miehet ovat tasa-arvoisemmassa asemassa, jos professoriksi rekrytoidaan hieman vanhemmalla iällä. Nykyään miehetkin pitävät paljon perhevapaita, joten toivottavasti se lisää tasa-arvoa.

Nyt

Väitöskirjatyö tulee tehdä työsuhteessa

KUVA VEIKKO SOMERPURO

TOHTORIKOULUTUKSEN LAAJENNUS edellyttää lisää kokonaan rahoitettuja tutkijakoulupaikkoja, linjaa Tieteentekijät. Liitto haluaa parantaa tutkijanuran vetovoimaa luomalla malleja, joissa kaikki väitöskirjatyö tehdään työsuhteessa. Yliopistojen perusrahoitusta tulisi nostaa ja tukea tutkijakoulutuksen saaneiden siirtymisiä myös muille sektoreille.

”Tieteentekijät haluaa selkiyttää ja kehittää tohtorikoulutuksen käytänteitä niin, että ne tukevat yhdenvertaisia mahdollisuuksia suorittaa tohtorintutkinto. Hyvät tohtorikoulutuksen käytänteet ottavat huomioon niin väitöskirjatutkijoiden kuin heitä ohjaavien kokeneempien tutkijoiden urakehityksen”, liitto summaa.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry on samoilla linjoilla. Unifin mukaan väitöskirjatyö tulisi tapahtua työsuhteessa, jotta väitöskirjojen laatu säilyisi, niiden määrää voitaisiin kasvattaa ja tohtoreiden osaamistaso säilyisi. Rahoitukseen voisivat osallistua yliopistojen lisäksi tutkimuslaitokset ja yritykset. Tutkimusvararehtoreiden puheenjohtaja **Jari Hämäläinen** Unifista painottaa, että rahoituksen olisi oltava riittävän pitkä, jotta se kattaisi koko tutkinnon suorittamisen ja takaisi väitöskirjatutkijan työrauhan. Ammattimainen rahoitus edistäisi myös tutkintojen ripeää valmistumista.

”Jotta tohtorintutkintojen määrää voi lisätä, tarvitaan myös asianmukainen rahoitus. Pelkkä rahoitusmallin uudistaminen ei auta, myös raamiin on tultava lisää rahaa”, Hämäläinen toteaa.

Tiedeakatemian arvostettu tiedepalkinto Lea Pulkkiselle

KUVA LIISA TAKALA / TEOS

Psykologian professori emerita **Lea Pulkkinen** Jyväskylän yliopistosta on saanut Suomalaisen Tiedeakatemian arvostetuimman tiedepalkinnon tieteellisestä elämäntyöstä. Palkinto jaetaan vuosittain. Pulkkisen tiedeurasta kertoo Tutkijan omakuva L. Pulkkinen (2022). Helsinki.

Nimityksiä

NINA HAHTELA on Tieteentekijöiden uusi työmarkkinapolitiikan erityisasiantuntija. Hän aloitti tehtävässään toukokuun alussa. Nina on koulutukseltaan terveystieteiden tohtori, TtT ja sairaanhoitaja (AMK). Tieteentekijöihin Nina siirtyi Suomen Sairaanhoitajista, jossa hän teki pitkän työuran toimien myös puheenjohtajana.

Oulun yliopistossa muutosneuvottelut

Oulun yliopisto on aloittanut kymmenien työntekijöiden vähentämiseen tähtäävät muutosneuvottelut. Neuvottelut koskevat teknillistä tiedekuntaa sekä jatkuvan oppimisen toimintaan liittyviä palveluyksiköitä. Teknillisessä tiedekunnassa muutosneuvottelujen piiriin kuuluvat kaivannaisalan sekä ympäristö- ja kemiantekniikan tutkimusyksiköt sekä tiedekunnan työpaja ja hallinto.

KOONNUT EEVA YLITALO

KUVA LINDA TAMMISTO

Korkeakoulujen rahoitusmallien uudistamistyö käynnissä

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN (OKM) asettama yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmallityöryhmä on aloittanut työnsä maaliskuussa. Työryhmä valmistelee ehdotukset OKM:n korkeakouluohjauksen ja korkeakoulujen valtionrahoituksen kohdentamisessa käytettyjen rahoitusmallien uudistamiseksi vuodesta 2025 alkaen. Työryhmän työskentelyssä otetaan huomioon muun muassa kesäkuussa julkaistava kansainvälinen arviointi sekä Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n selvitykset.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjestää syksyn mittaan Teamsissa asiantuntijailtapäiväkahveja, joissa voi keskustella ja saada vastauksia korkeakouluasioihin liittyviin kysymyksiin. Lisätietoja OKM:n nettisivuilta.

Vapaa pääsy, tervetuloa!

30.–31.8.2023 Tieteiden talolla

TIETOKIRJA-
festivaali

Teemana Yhdessä

Keskusteluja mm. tekoälystä, Euroopan tulevaisuudesta, megatrendeistä, faktan ja fiktion suhteesta sekä ihmisen ja toislajisten yhteiselosta.

Ohjelma ja lisätiedot: **tietokirjafestivaali.fi**

IN ENGLISH
acatiimi.fi

Saavuttamaton intensiivinen vanhemmuus

Käsitys tavoiteltavasta, hyvästä vanhemmuudesta muodostuu intensiivisen vanhemmuuden ihanteesta. Köyhyystietoisuus ei usein tule idealisoituun vanhemmuuteen pyrkiessä huomioiduksi.

MIA TAMMELIN SARI MUHONEN

Intensiivisen vanhemmuuden ihanne pohjautuu hyvään taloudelliseen asemaan eikä tunnista perheiden erilaisia tilanteita. Se kytkeytyy keskiluokkaiseen käsitykseen arjesta ja niistä mahdollisuuksista, joita vanhemmilla on. Köyhyystietoinen sosiaalityö kiinnittää huomion esimerkiksi köyhyyttä koskeviin oletuksiin ja tapaan tuottaa tietoa. Mistä puhutaan, kun puhutaan köyhyydestä? Kuka tiedon tuottaa ja millaisiin oletuksiin tiedon tuottaminen perustuu? Köyhyystietoisuutta tarvitaan työskenneltäessä eri elämäntilanteissa olevien ihmisten kanssa.

Tutkimuksissa ollaan yhtä mieltä siitä, että vanhemmuutta koskevaa ihannetta voidaan kuvata käsitteellä intensiivinen vanhemmuus. Tiivistetysti kyse on siitä, että vanhemmuuteen, lasten kasvatukseen ja hoivaan kohdistuu asiantuntijatietoon nojaavia normatiivisia odotuksia ja käsityksiä. Tieto on jatkuvasti kumuloituvaa, ja se voi olla ristiriitaista. Käsitykset intensiivisestä vanhemmuudesta näkyvät julkisessa keskustelussa, ja ne ohjaavat ajattelua siitä, millaista on ”oikea” ja ”hyvä” vanhemmuus. Nämä välittyvät myös odotuksiin, millaista arjen tulisi olla – tai ainakin miltä sen tulisi näyttää olevan.

Olennaista intensiivisessä vanhemmuudessa on, että se on jatkuvaa tiedon reflektointia ja puntaroimista vaativa yksilöllistetty prosessi. Sen mukaan vanhemmuus vaatii taitoja, strategioita ja tietoa.

Käsitys intensiivisestä vanhemmuudesta on ankara: se korostaa vanhempien tekemiä oikeita valintoja ja perustuu deterministisiin näkemyksiin esimerkiksi varhaislapsuuden elämän merkityksestä myöhempään elämään, pitkälle aikuisuuteen.

Tähän liittyy ongelma, sillä rakenteellisetkin tekijät saatetaan kutistaa kysymykseksi yksilön tai perheen valinnasta. Valinnanmahdollisuuksia saatetaan nähdä, vaikka niitä ei välttämättä ole. Monen vanhemman todellisuutta on esimerkiksi se, että palkkatyön ehtoja ei voi päättää tai sanella omien tarpeidensa mukaiseksi.

SUKUPUOLISTETTU JA MONINAISUUDELLE SOKEA IHANNE

Intensiivisen vanhemmuuden ideaali ei huomioi perheiden, vanhempien ja elämäntilanteiden moninaisuutta, esimerkiksi koulutukseen tai taloudelliseen tilanteeseen liittyviä eroja ja eriarvoisuutta. Se pohjautuu yksipuoliseen käsi-

Olennaista intensiivisessä vanhemmuudessa on, että se on jatkuvaa tiedon reflektointia ja tiedon puntaroimista vaativa yksilöllistetty prosessi.

tykseen arkeen kuuluvista toiminnoista, kuten työstä, joka takaa riittävän toimeentulon sekä aktiivisesta vapaa-ajasta ja mahdollisuuksista kuluttaa tarpeiden mukaan. Lisäksi se kiinnittyy ensisijaisesti keskiluokkaan kuuluvien vanhempien toimintamahdollisuuksiin sekä arvoihin ja asenteisiin. Tästä sokeudesta huolimatta ihanne on omaksuttu laajasti ja muodostaa kuvan siitä, millaiseen vanhemmuuteen pyritään, riippumatta käytettävissä olevista resursseista, elämänkokonaisuudesta tai arjen toimintaympäristöstä.

Vanhemmuutta koskevat normatiiviset odotukset vaikuttavat erityisesti äiteihin, koska äideillä on usein edelleen keskeinen rooli lastenhoidossa ja kasvatuksessa niin Suomessa kuin muissakin maissa. Äidit koordinoivat ja huolehtivat. Erityisesti siis äitien tulisi turvata lasten hyvinvointi huomioimalla ajantasainen asiantuntijatieto, sillä ”riittämätön” tai ”huono” äitiys voi heikentää lapsen mahdollisuuksia pärjätä tulevaisuudessa.

Intensiivisen vanhemmuuden ihanteeseen liittyy paradoksi. Harva keskiluokkainenkaan vanhempi saavuttaa sitä. Vanhemmuuden ihanne on kuin kangastus, alati pakeneva, epätarkka keidas. Kangastusta tavoitellaan jopa siinä määrin, että uuvutaan ja esimerkiksi äitiyttä saatetaan katua.

KÖYHYYS JA INTENSIIVISEN VANHEMMUUDEN IHANNE

Köyhyys on relationaalista eli sidoksellinen ja suhteissa toteutuva. Köyhyys voi tarkoittaa esimerkiksi vallan puutetta ja kokemuksia toiseudesta, huonommuudesta tai nöyryytyksestä. Köyhyys voi tarkoittaa kokemusta siitä, että ei kuulu yhteiskuntaan ja se rajoittaa toimintamahdollisuuksia eli käsitystä siitä, mitä itselle pidetään mahdollisena. Seuraava aineistonäyte kuvaa sitä, että köyhyyteen liittyy edelleen stigma ja negatiivisia käsityksiä.

”... olen usein huomannut, että köyhyyden tai pienituloisuuden ilmitulo keskusteluissa ja kohtaamisissa on vaivaannuttavaa ja vastenmielistä, kummallista ja nukkavierua, tuntematonta. Erittäin huono puheenaihe.” Kirjoitus on osa *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä 2019* -kirjoituskilpailun aineistoa.

Tutkimusten pohjalta tiedetään, että köyhissä elämäntilanteissa vanhemmat pyrkivät turvaamaan lasten arjen ja muun muassa tinkivät omasta kuluttamisestaan. Vähävaraisessa ja köyhässä elämäntilanteessa vanhemmuus vaatii osaamista ja taitoja, muun muassa suunnitelmallisuutta ja kekseliäisyyttä. Se, missä määrin vanhemmilla on resursseja toteuttaa näitä, vaihtelee.

KÖYHYYSTIETOISUUDEN MAHDOLLISUUDET

Suomessa vuonna 2020 noin 114 300 lasta eli pienituloisessa perheessä. Tämä vastasi noin yhtätoista prosenttia kaikista Suomessa asuvista lapsista. Noin yhdeksän prosenttia kaikista lapsiperheistä sai vuonna 2021 toimeentulotukea ja lähes kolme prosenttia kaikista lapsiperheistä sai toimeentulotukea pitkittyneesti.

Essee

Tutkimusten pohjalta tiedetään, että köyhissä elämäntilanteissa vanhemmat pyrkivät turvaamaan lasten arjen ja muun muassa tinkivät omasta kuluttamisestaan.

Huolestuttavaa toimeentulotuen osalta on, että vaikka toimeentulotuki on tarkoitettu viimesijaiseksi toimeentuloturvaksi, moni perhe on sen varassa. Kouluterveyskyselyn perusteella tiedetään, että moni lapsi ja nuori kokee perheensä taloudellisen tilanteen huonoksi.

Köyhyys määritellään monin eri tavoin, mutta riippumatta käytetystä määrittelystä ja mittarista on selvää, että myös Suomessa monissa perheissä on köyhyyttä ja vähävaraisuutta, vaikka tätä ei välttämättä aina tunnisteta. Tämän vuoden alussa Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komiteakin on moittinut Suomea liian heikosta perusturvan tasosta. Moitteet on saatu aiemmin vuosina 2015 ja 2017.

Perheiden kanssa työskentelevät asiantuntijat ja ammattilaiset, esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä koulutus- ja kasvatustyössä, kohtaavat elämäntilanteiden moninaisuuden. Vanhemmuutta ja perheitä koskevaa asiantuntijatietoa tulisi tarkastella köyhyystietoisesti.

Köyhyystietoinen sosiaalityö on professori **Michal Krumer-Nevon** ja hänen tutkijaryhmänsä kehittämä ja soveltama työskentelytapa. Köyhyystietoisen sosiaalityön paradigma koostuu kolmesta toisiinsa liittyvästä osa-alueesta, joiden hyödyntäminen myös vanhemmuutta koskevaan tietoon hyödyttäisi. Esimerkiksi se voisi tuoda elämäntilanteiden moninaisuuden esille. Köyhyystietoisuus on tärkeä työskentelytapa, sillä sen avulla voidaan tunnistaa ja purkaa köyhyyteen liittyviä negatiivisia käsityksiä ja käytäntöjä.

Köyhyystietoisessa työskentelyssä olennaista on, että tunnistetaan köyhyyttä koskevia käsityksiä. Tämä on työskentelyn tärkeä lähtökohta. Ilmiö, tässä tapauksessa köyhyys, ”puretaan” ja tarkastellaan sitä, mistä puhutaan, kun puhtaan köyhyydestä, ja millaisia käsityksiä siihen liittyy. Erityisesti ongelmien ratkaiseminen vaatii ilmiön purkamista ja eri ulottuvuuksien tunnistamista, ettei tulla vahvistaneeksi eriarvoisuutta. Esimerkiksi ei voi olettaa, että perheen talousongelmien ja köyhyyden taus-

Rakenteellisia syitä ei voi redusoida yksilötason kysymykseksi tai valinnaksi.

talla on aina talousosaamisen puute tai laajemmin, että kaikkien köyhyydessä elävien kokemukset ovat samanlaisia.

Toiseksi on tärkeää tunnistaa ilmiötä koskevaan tietoon liittyvät käsitykset: mitä pidetään tietona, miten tieto on saatu ja kenen toimesta tieto on tuotettu. Kolmanneksi tulee tarkastella arvoja ja niiden perusteluja, mitä tavoitellaan ja mihin nämä tavoitteet perustuvat.

Keskeistä köyhyystietoisessa työskentelyssä niin ikään on, että tunnistetaan köyhyyden taustalla olevia rakenteellisia syitä, kuten riittämätön sosiaaliturvan taso. Rakenteellisia syitä ei voi redusoida yksilötason kysymykseksi tai valinnaksi.

Köyhyystietoisuus ei kuitenkaan tarkoita vain asioiden tunnistamista. Sen ytimessä on aktiivinen toiminta ja toiminnan muuttaminen rakenteiden ja asiakastyön tasolla. Rakenteellista työtä tarvitaan myös työskenneltäessä perheiden kanssa.

Köyhyystietoisen paradigman mukaisesti on oltava valmis hyväksymään myös se, että asiantuntijat saattavat ylläpitää ja vahvistaa köyhyyteen liittyvää stigmaa tai tuottavat eriarvoistavia käytäntöjä. Suomessa muun muassa **Suvi Krok** on sosiaalityön väitöskirjassaan raportoinut, että köyhyydessä eläviä yksinhuoltajaäitejä ei kohdattu palveluissa.

Vanhemmuutta toteutetaan erilaisissa elämäntilanteissa. Köyhä elämäntilanne voi tarkoittaa jopa sitä, ettei omasta arjesta voi kertoa. Eräs vanhempi kuvasi köyhää elämäntilannetta näin: ”Vaikeinta köyhyydessä on se, ettei se ole sosiaalisesti hyväksyttävää. Minua ei häiritse toisten ulkomaanmatkat, mutta se häiritsee, etten voi jakaa elämääni vapaasti naapureideni tai ystäväperheiden kanssa. ”

Kirjoitus on osa Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä 2019 -kirjoituskilpailun aineistoa. ▲

Turunen, Elina (Helsingin yliopisto) & Isola, Anna-Maria: Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailu 2019 [sähköinen tietoaineisto]. Versio 1.0 (2020-11-25). Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja]. http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3475.

MIA TAMMELIN *työskentelee tenure track -professorina Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa ja tutkimusjohtajana Lapsuuden, nuoruuden ja perheen tutkimuskeskuksessa (PERLA). Hänen meneillään olevissa tutkimuksissaan tarkastellaan lapsiperheiden köyhyyttä ja arkea, nuorten aikuisten sosiaalityötä ja osallisuutta.*

Kolumni

IN ENGLISH
acatiimi.fi

JUHA YLISALO
Valtio-opin tutkijatohtori, Turun yliopisto

Vaalilupaukset jättivät monta asiaa auki

Kevään eduskuntavaalit olivat pitkälti talousvaalit. Vastakkain asettuivat palvelujen turvaamisen ja julkisten menojen rajoittamisen kaltaiset, vasemmisto–oikeisto-jakoa heijastaneet teemat.

Vaikka vaalikeskusteluissa otettiin välillä kiivaasti yhteen, politiikan yksityiskohtiin päästiin melko harvoin. Tiede ja korkeakoulutus eivät nousseet näkyvimpien vaalilupausten aiheiksi. Silloin kun ne olivat esillä, konkreettiset toimenpide-ehdotukset jäivät taka-alalle.

Kun jotakin luvataan, luodaan odotus myönteisestä lopputuloksesta.

Jos sanan pitämisen seuraukset ovat kielteisiä, kyseessä on pikemminkin uhkaus. Jos vaalilupauksia ei saatu paljoa, niin myös suorilta vaaliuhkauksilta enimmäkseen vältyttiin.

Tämä on oleellista, koska puolueet pitävät sanansa paremmin kuin usein ajatellaan. Vaaliohjelmien sisällöistä osa siirtyy aina hallitusohjelmaan. Jos puolue päätyy hallitukseen, on tavallista, että suuri osa sen ohjelmissa asetetuista tavoitteista saavutetaan ainakin osittain.

”Koulutus ja tutkimus mainittiin vaalikeskusteluissa kohteina, joista säästäminen tulee kalliiksi.”

Sitä, että lähes kaikki puolueet sitoutuivat ohjelmissaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiorahoituksen kasvattamiseen, ei ole syytä vähäksyä. Sama pätee siihen, että koulutustason nostoon sitouduttiin eri puolilla poliittista kenttää. Monipuoluejärjestelmässä puolueiden yksituumaisuus on usein edellytys suuren luokan uudistuksille, jotka eivät ole toteutettavissa yhdellä nelivuotiskaudella.

Epäsuoran vaaliuhkauksen merkkejä on korkeakoulukentällä nähty siinä, että julkisen talouden tasapainottaminen nousi vaalikevään ykkösaiheeksi. Koulutus ja tutkimus mainittiin vaalikeskusteluissa kohteina, joista säästäminen tulee lopulta kalliiksi.

Kansanedustajilta vaaditaankin päättäväisyyttä, jos tutkimus-, kehitys- ja innovaatiosekä koulutustavoitteet aiotaan saavuttaa. Julkiselle rahalle riittää ottajia, joilla on painavat perusteet vaatimustensa tueksi.

Suorien vaaliuhkausten puuttumisesta huolimatta tieteen ja koulutuksen edustajien on syytä yhä valmistautua perustelemaan, miksi näistä ei ole varaa säästää. ▲

Miten tekoäly muuttaa tieteen maailmaa?

Nopeasti kehittyvä tekoäly kiehtoo ja kauhistuttaa. Tieteellisessä opetuksessa ja tutkimuksessa on pohdittava sen vastuullista ja läpinäkyvää käyttöä.

EEVA YLITALO ISTOCK

Miten tekoälyä voisi parhaalla tavalla hyödyntää opinnoissa ja tutkimuksessa, professori Teemu Leinonen Aalto-yliopistosta?
Yliopistokoulutuksen yhtenä tehtävänä on edistää sellaista osaamista, jonka avulla tekoälyä voi käyttää järkevästi. AI:n (Artificial Intelligence) käyttö tulee liittyä vahvasti hyviin akateemisiin käytäntöihin. Tekoälyä voi ja kannattaa hyödyntää, mutta käytön tulee olla transparenttia, ja prosessi tulee kuvata selkeästi. Jos esimerkiksi tekstin tuotannon pohjana on käytetty tekoälyä, tämä AI-versio on mainittava lähteenä ja sen pitää olla vertailtavissa lopputulokseen.

Miten tekoälyn yleistymiseen pitäisi suhtautua?
Rauhallisesti. En näe tekoälyä uhkana, vaan yhtenä teknologiana muiden joukossa. Uusia keksintöjä on otettu käyttöön ennenkin. AI on arvauskone, joka laskee todennäköisyyksiä seuraavalle sanalle. Tieteen ja tutkimuksen yhtenä tehtävänä on avata näitä tekoälyn tekemiä taikatemppuja. Kaikkien tulisi tietää, miten iso data toimii. Se on tulevaisuudessa kansalaistaito.

Monessa maassa tekoälyn käyttöön tuntuu kuitenkin liittyvän paniikkia. Esimerkiksi Italiassa Chat GPT -tekoälysovelluksen käyttöä on rajoitettu. New Yorkissa koulut ovat kieltäneet tekoälyn käytön.

Miten ChatGPT, Google Bard, DeepL ja muut tekoälysovellukset vaikuttavat työntekoon?
Tekoäly tulee varmasti muuttamaan työskentelyä monella alalla. Se voi olla hyödyllinen työkalu opinnoissa, tutkimuksessa ja ajattelussa. Tiettyjen prosessien automatisointi säästää aikaa ja resursseja. Kun tekoäly hoitaa perustehtävät, ihminen voi keskittyä vaativampiin asioihin. AI pystyy tuottamaan kelvollista kuvaa ja tekstiä ja imitoimaan ihmisen älykkyyttä. Se tuskin kuitenkaan voi päihittää ihmistä intertekstuaalisissa kytköksissä, hyvässä maussa ja näkemyksellisyydessä. Vaikka kone olisikin luova, sen tuottama luovuus ei ole ollenkaan niin kiinnostavaa kuin elävän ihmisen, jonka tekemisiä määrittelee tietty paikka, aika ja elämänkokemus. Kun AI pystyy perusasioita vaivattomasti, todella oivaltava tekeminen nousee entistä suurempaan arvoon.

Jotkut tehtävät voivat tulla tekoälyn vuoksi tarpeettomiksi. Esimerkiksi opiskelupaikan hakemiseen liittyvä motivaatiokirje voi jatkossa jäädä pois, sillä sellaisen voi tuottaa varsin helposti tekoälyn avulla. Myös yksinkertaisen kuvituskuvan tuottamisen voi jatkossa hoitaa tekoäly. Samanaikaisesti, kun tekoäly voi vähentää joitakin töitä, se voi lisätä toisia. Esimerkiksi sen selvittäminen, onko jossakin tuotoksessa ainoastaan AI:n älykkyyttä vai onko mukana myös ihmisen älykkyyttä, tulee vaatimaan enemmän työtä.

Kuinka voidaan mitata opiskelijan tai tutkijan itsenäisyyttä ja originaalisuutta tiedon tuottamisessa ja analysoinnissa?
AI on kaikkien saatavissa ja hyödynnettävissä. Tämä täytyy ottaa huomioon esimerkiksi suunniteltaessa tenttejä ja esseitä tehtävinä. Voi olla, että esseetehtävässä laaditaan yhdessä tekoälyn avulla ensimmäinen versio, jota opiskelija sitten parantelee itsenäisesti. Suulliset kuulemiset, kielikokeet ja haastattelut voivat korostua aiempaa enemmän. Yksi tekoälyn käyttöön liittyvä riski on plagiointi. Tätä varten yliopistoilla on käytössä plagioinnintunnistusjärjestelmiä. On myös tärkeää, että plagiointiin liittyvät sanktiot ovat selkeästi määritelty. ▲

Esimerkiksi Helsingin yliopisto on linjannut tekoälyn käyttöä opetuksessa.
studies.helsinki.fi / ohjeet / artikkeli / tekoalyn-kayttaminen-oppimisen-tukena

Maailmalta

KOONNUT:
JARMO KALLUNKI

5,9 vuotta

Yhdysvalloissa korkeakoulujen rehtorien (college president) urat ovat lyhentyneet. ACE:n julkaisemien tulosten mukaan vuonna 2022 rehtori oli ollut toimessaan keskimäärin 5,9 vuotta, kun vuonna 2016 vastaava luku oli 6,5 vuotta. Vuonna 2006 se oli 8,5 vuotta.

LÄHTEET: CHRONICLE OF HIGHER EDUCATION (14.4.2023), AMERICAN COUNCIL ON EDUCATION (ACE)

Englannin asema tieteessä näyttää edelleen vahvistuvan

ENGLANNIN KIELEN asema tieteen pääkielenä on tunnistettu jo kauan, ja yhtä kauan asiasta on käyty korkeakoulupoliittista keskustelua eri maissa (ks. esim. Wilkinsonin ja Gabrielsin 2021 Englishization-kokoelma). Tiedekustantaja Elsevierin International Center for the Study of Research (ICSR) selvitti vastikään tiedejulkaisemisen kielitilannetta Elsevierin oman Scopus-tietokannan avulla. ICSR analysoi vuosina 1996–2020 julkaistujen journaaliartikkelien kielivalintoja maittain.

Tuloksista kirjoittavien **Alison McIntoshin** ja **Christopher Tancockin** mukaan englannin asema on ajan myötä edelleen vahvistunut. Tulokset raportoitiin Alankomaista, Italiasta, Saksasta, Ranskasta, Espanjasta, Brasiliasta, Kiinasta, Japanista ja Etelä-Koreasta. Kaikkien näiden maiden osalta englanninkielisen julkaisemisen osuus suhteessa kotimaisilla kielillä julkaisemiseen oli kasvanut. Kaikkinensa englanti oli valittu journaaliartikkelien kieleksi viisi kertaa useammin kuin kotimainen kieli.

Aiempi kehitys ei ole tae tulevasta kehityksestä. Eurooppalaisen tieteen kannalta näyttää kuitenkin siltä, että edellytykset englannin valta-aseman säilymiselle ovat vahvat: Eurostatin mukaan 88 prosenttia EU-maiden ylemmän toisen asteen opiskelijoista opiskeli englantia vieraana kielenä vuonna 2020. Niinpä englanti muodostaa jatkossakin todennäköisen alustan eurooppalaisten kommunikaatiolle.

LÄHTEET: ELSEVIER CONNECT (9.3.2023), EUROSTAT (FOREIGN LANGUAGE LEARNING STATISTICS), WILKINSON & GABRIELS 2021 (DOI: 10.5117/9789463727358).

KUVAT ISTOCK

Akateeminen vapaus on heikentynyt 22 maassa

ACADEMIC FREEDOM Index 2023 -raportin mukaan akateeminen vapaus on viimeisten kymmenen vuoden kuluessa heikentynyt 22 maassa. Heikkenemistä havaittiin muiden muassa Intiassa, Kiinassa, Isossa-Britanniassa, Yhdysvalloissa, Brasiliassa ja Venäjällä. 179 maata kattavassa raportissa Suomi ja Ruotsi sijoittuvat ylimpään kymmenykseen maita, joissa akateeminen vapaus toteutuu parhaiten. Muutkin Pohjoismaat sijoittuvat hyvin: toiseksi ylimpään kymmenykseen.

LÄHTEET: UNIVERSITY WORLD NEWS (16.3.3023), ACADEMIC-FREEDOM-INDEX.NET

Ruotsissa keskustellaan vapaudesta ja cancel-kulttuurista

RUOTSIN UUSI hallitus aloitti lokakuussa, ja opetusministeri **Mats Persson** (Liberalerna) on siitä saakka pitänyt julkisessa keskustelussa esillä akateemista vapautta. Henkilöstöä, opiskelijoita ja korkeakouluja edustavat järjestöt esittivät maaliskuisessa avoimessa kirjeessään akateemisen vapauden kirjaamista perustuslakiin, mihin Persson oli University World Newsien mukaan vastannut: ”ehkä”. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että Persson ja korkeakoulujärjestöt viittaavat eri asioihin puhuessaan akateemisesta vapaudesta.

Perssonin näkemys akateemisesta vapaudesta näyttää perustuvan niin kutsutun cancel-kulttuurin torjumiselle. Ruotsin opetus- ja tiedeministeriö käynnisti alkuvuodesta selvityksen akateemisen vapauden tilasta. Selvityksen perusteluissa ministeriö ja ministeri viittaavat cancel-kulttuuriin.

Korkeakoulujärjestöjen näkemys puolestaan ponnistaa siitä, että akateemista vapautta tulee suojella ulkoiselta painostukselta, kuten päivänpolitiikalta, intressiryhmiltä ja trollitehtailta. Järjestöjen mukaan tutkimus ja faktatieto ovat demokraattisen yhteiskunnan keskeistä perustaa, ja akateeminen vapaus turvaa korkeakoulujen toiminnan laadun ja uskottavuuden. Yhteisestä huolenaiheesta huolimatta ministerin ja järjestöjen huolen konkreettinen sisältö vaikuttaakin olevan kovin erilainen.

LÄHTEET: UNIVERSITY WORLD NEWS (21.1.2023 JA 22.4.2023), RUOTSIN OPETUS- JA TIEDEMINISTERIÖN TIEDOTE (24.1.2023), SULF:N SUHF:N JA SFS:N KANNANOTTO (2.3.2023)

Ron DeSantisin korkeakoulupolitiikka kuohuttaa Floridassa

KUVA ISTOCK

FLORIDAN kuvernööri ja mahdollinen republikaanien presidenttikandidaatti **Ron DeSantis** on hermostuttanut yliopistoväen. DeSantisin koulupolitiikasta on uutisoitu Suomessakin (esimerkiksi YLE 16.3.2023). Floridan parlamentti hyväksyi toukokuussa lain, joka muun muassa uudistaa korkeakoulututkintojen yleistä kansalaiskasvatusta ja kieltää korkeakouluja rahoittamasta niin sanottuja diversity, equity and inclusion -hankkeita. Vaikka parlamentin hyväksymä laki on laimennettu versio DeSantisin agendasta, se on silti nähty voimakkaana puuttumisena akateemiseen vapauteen. Tätä kirjoitettaessa laki odottaa vielä DeSantisin hyväksyntää.

LÄHDE: CHRONICLE OF HIGHER EDUCATION (24.2.2023, 3.5.2023)

IN ENGLISH
acatiimi.fi

Hankalissa tilanteissa on uuden oppimisen siemen

Painetilanteiden kohtaamiseen erikoistunut työpsykologian tohtori Helena Åhman luottaa erimielisyyksien ja vaihtoehtojen rikastavaan luonteeseen.

MINNA HIIDENSAARI MIIKA KAINU

Miten valmistautua, kun tiedossa on paineistettu kohtaaminen?

”Kannattaa keskittyä siihen, millaisessa olotilassa menee keskusteluun. Mielessä oleva ajatus näkyy ja kuuluu äänensävyssä ja ilmeissä. Pienillä asioilla on iso merkitys”, työpsykologian tohtori **Helena Åhman** ohjeistaa.

Åhman muistuttaa, että oman tilan virittäminen on myös fysiologiaa. Jos itsessä syntyy uhkareaktio, se vaikuttaa esimerkiksi hengitykseen. Kun keho jännittyy ja henki kulkee huonosti, ajatuskin sakkaa. Siksi on hyödyllistä havainnoida, miten omasta olosta saa mahdollisimman turvallisen. Sen jälkeen pystyy luomaan samanlaisen turvan myös toisille. Tämä edistää keskustelujen avaamista.

Entä silloin, kun vaativa tilanne kolahtaa kohdalle yllättäen? Jos asiaa ei ole pohtinut etukäteen, hyökkäys-, puolustus- tai jähmettymisreaktio napsahtaa helposti automaattisesti ohjaksiin. Kun tilanne on rauhallinen, on hyvä vastata itselleen jo ennalta kysymykseen: jos joudun vaativaan tilanteeseen, mitä vaihtoehtoja minulla on, mitä voin tehdä? Ensimmäinen asia on tiedostaa, mitä tapahtuu ja rauhoittaa oma keho hengityksellä.

”Vaativassa hetkessä voi pyytää taukoa, katsoa tilannetta mielessään etäämmältä tai kysyä ennalta pohditun kysymyksen. Vaihtoehtoja on paljon, mutta kaikki edellyttävät harjoittelua. Hyvä valmistautuminen onkin usein vaihtoehtojen miettimistä tiukan suunnitelman sijaan.”

Helena Åhman *työpsykologian tohtori, (TkT), KM*

Syntynyt: Vuonna 1964 Porissa

Perhe: Miesystävä, muita läheisiä, 7-vuotias saksanpaimenkoira Psyko.

Työ: Yrittäjä, tietokirjailija, johtamisen konsultti, työelämäprofessori.

Harrastukset: Valokuvaaminen, jooga, kävely, ihmismielen pähkäily.

Mistä tunnetaan työyhteisössä? Kun innostuu jostain, se näkyy.

Mistä ei tunneta? Rakastaa pääkalloja. Ne muistuttavat kuolevaisuudesta. Kapusiini-munkkien katakombi Roomassa runsaine pääkalloineen teki Åhmaniin vaikutuksen. ”Teininä minulla roikkui keinonahkatakin vetoketjussa luuranko, jota äitini kauhisteli.”

EPÄMIELLYTTÄVÄ ON MAHDOLLISUUS

Vaativissa tilanteissa tarvitaan rehellisyyttä ja aitoutta.

”Silloin olisi uskallettava olla totta sekä omien tunteiden kanssa että kommunikoidessa. Se on kuin hiekkamyrskyssä olemista. Epämiellyttävää, mutta jos oloa ei lähde karkuun vaan rauhoittaa itsensä, voi tilanteesta löytää uusia mahdollisuuksia”, Åhman vertaa.

Vaativien tilanteiden kohtaaminen ja niissä harjaantuminen kuuluvat keskusteluälykkyyteen. Kyse ei ole siitä, että aina onnistuisi sanomaan jotakin älykästä tai että kaikissa tilanteissa pitäisi käyttäytyä hallitusti. Keskusteluälykkyys ja oman mielen johtaminen painetilanteissa ovat pikemminkin nippu taitoja, joita voi kehittää: valmistautumista, havainnointikykyä ja kommunikointitaitoja. Olennaista on se, että onnistuu säilyttämään yhteyden itseen ja muihin.

”Kaikilla meillä on hetkiä, jolloin emme sanoneet asioita oikealla hetkellä, sanoimme vääriä asioita tai jätimme kokonaan sanomatta, vaikka olisi kannattanut.”

Åhmanin mukaan mieli on rakentunut niin, että ikävissä tilanteissa se saattaa ajaa meidät pois epämiellyttävästä kokemuksesta. Kuitenkin juuri noissa hankalilta tuntuvissa tilanteissa on uuden oppimisen siemen. Hyvänä esimerkkinä Åhman mainitsee psykologian professori **Adam Grantin**, joka pyytää palautetta myös silloin, kun tietää keskustelun edenneen huonosti. Omien huonojen kokemusten käsittely jälkikäteen on tärkeä osa näitä taitoja.

USKALLUSTA JA LUOVUUTTA PELIIN

Åhmanilla on pitkä kokemus johtoryhmä- ja hallitustyöskentelyn kehittämisestä. Yhtenä työkaluna hänellä on kokousseuranta. Ulkopuolisen ammattilaisen huomioita saattaa olla helpompi sulatella, kun kyse on asioista, joita tiimi itse ei näe tai ei rohkene nostaa pöydälle.

”Ilmapiiri voi esimerkiksi olla erilainen ennen kokouksen alkua ja virallisen avauksen jälkeen. On ilmiöitä, jotka kaikki huomaavat, mutta kukaan ei sanoita niitä ääneen.”

Åhman on havainnut, että paineistetuissa neuvottelutilanteissa yksi klassisimmista virheistä on toimia heti alusta lähtien kapealla, ratkaisua nopeasti jahtaavalla näkökulmalla.

”Toimivampaa olisi todeta, että meillä on haaste ja avata keskustelu erilaisille vaihtoehdoille kaikessa rauhassa. Erimielisyys on suuri mahdollisuus.”

Toinen tilanteita kaventava virhe on pitkän monologin pitäminen. Sen tarkoitus on yleensä osoittaa, että puhuja on oikeassa. On

”Vaikka tunteita ei analysoisi, on tärkeää ymmärtää, että ne vaikuttavat aina.”

lopputulos sitten millainen tahansa, keskeistä kaikille osapuolille vaativassa tilanteessa olisi tulla kuulluksi. Parhaiden neuvottelujen ytimestä löytyy kyky asettua toisen asemaan ja ymmärtää tunnetiloja. Tämä koskee niin sovittelua, panttivanki- kuin muitakin neuvotteluja.

”Melkein joka kerta löytyy jokin uusi oivallus tai tie. Vaikka tunteita ei analysoisi ääneen, on tärkeää ymmärtää, että ne vaikuttavat.”

Organisaatioissa on Åhmanin mukaan varsin paljon myös passiivista viestintää. Se tarkoittaa kommentointia ilman linkkiä toisen näkemykseen, ilman kysymistä, kuulemista tai kyseenlaistamista, joka olisi hyväksi. Hän kaipaa johtoryhmiin luovempaa otetta.

”Jos organisaatio haluaa olla jossakin maailman paras, on todennäköisesti keksittävä uusia tapoja tehdä asioita. Yksi olennainen kysymys on: mitä emme ole vielä huomanneet?”

Åhman kertoo, että stressaavissa tilanteissa on usein tyypillistä kääntyä sisäänpäin. Energia käytetään oman mielipiteen puolustamiseen. Kaikkein paineisimmissa tunnepitoisissa tilanteissa väittely ei yleensä toimi, vaan se ajaa ihmiset tiukemmin omiin lokeroihinsa. Lopputulos on parempi, kun keskittyy kuulemaan ja arvostamaan toisen näkökulmaa, vaikka asiasta oltaisiinkin aivan eri mieltä.

”Kun ihminen kokee tulleensa kuulluksi, ihmeitä saattaa tapahtua. Tämä on huomattu yhtä lailla johtoryhmissä, sovittelussa kuin panttivankineuvotteluissa.”

MIELEN JOHTAMISTA TUTKIMASSA

Åhman valmistui aikoinaan luokanopettajaksi, mutta työt koulutuspäällikkönä, henkilöstöpäällikkönä, seniorijohdon kehittäjänä sekä rekrytointikonsulttina kaappasivat hänet yritysmaailmaan. Hän teki väitöskirjansa Teknillisen korkeakoulun (nykyinen Aalto-yliopisto) työpsykologian laboratoriossa ja ryhtyi yrittäjäksi. Ensi vuonna tuosta tulee kuluneeksi kaksikymmentä vuotta. Väitöskirjaa tehdessään Åhman työskenteli Nokialla johtoryhmien kehittämisen parissa. Tuolloin mielen valmentamisen taidoista ei vielä puhuttu työelämässä, eikä aiheesta ollut juurikaan väitöskirjatutkimusta.

Suomen Ekonomit palkitsivat Åhmanin keskusteluälykkyydestä kirjoittaman teoksen Suomen parhaana bisneskirjana, samoin kuin kaksi hänen aiempaa teostaan. Hän on myös kolmesti Suomen parhaana palkittu yrityspuhuja. Hän on opiskellut sovittelijaksi Lontoossa, neuvottelutaitoja muun muassa Harvardissa, ja lisäksi hän on ollut Scotland Yardin ja FBI:n entisten panttivankineuvottelijoiden opissa. Hän on myös pitänyt luentoja New York Universityssa ja vetänyt Aalto-yliopistossa ”Aivot ja mieli tietotyössä” -kurssin. Ymmärrys akateemisesta maailmasta on säilynyt myös yliopistojen johdon valmennustyössä.

OMIEN KYSYMYSTEN JOHDATTAMANA

Åhman on tämän vuoden alusta lähtien toiminut Turun yliopiston kauppakorkeakoulussa Keskusteluälykkyyden ja oman mielen johtamisen ensimmäisenä työelämäprofessorina. Hän kuvailee tulleensa kotiin. Näkökulmat opinahjossa ovat monipuolisia. Turussa tutkitaan esimerkiksi kehollisuutta ja tekoälyä.

Åhman evästää opiskelijoita yhdistämään tiedettä, taidetta ja arkea. Lavea lähestymistapa heijastaa hänen otettaan ajattelijana, kirjoittajana ja puhujana. Hänelle on tärkeää tähytä tieteen rajojen yli ja syventää ymmärrystä aiheesta useista kulmista. Hän haluaa toimia esimerkkinä siitä, kuinka monenlaisia asioita ja erilaisia uria väitöskirjan jälkeen voi tehdä.

UTELIAANA MAAILMALLA

Vapauden kaipuu ja uteliaisuus ovat vieneet Åhmania maailmalle. Vaikka kestävän kehityksen kysymykset mietityttävät häntä lentämisen yhteydessä, hän kokee, että välillä on pakko lähteä Suomesta. Esimerkiksi keväällä 2014 hän keskittyi intohimoonsa valokuvaukseen ja opiskeli sitä New Yorkissa. Tuolloin hän päätyi puhumaan New York Universityyn, löysi sattuman kautta tiensä FBI:n entisen pääneuvottelijan valmennukseen ja aloitti neuvottelutaidon opinnot Harvardissa.

Valokuvaajana Åhman tuntee tenhoa runsaisiin kontrasteihin ja varjoihin. Hänen valokuviaan on ollut esillä Helsingissä ja Tampereella. Syyskuussa hän on menossa valokuvausretkelle New Yorkiin. Åhmanin tiedonjanoisen pioneerihengen tietäen matka saattaa merkitä jälleen jonkin uuden löytymistä. ▲

IN ENGLISH
acatiimi.fi

Kielenoppiminen on kaikkien yhteinen asia

Korkeakoulutettujen kansainvälisten osaajien kielenoppimiseen on tarjolla työkaluja. Kielibuusti-verkkosivuston oppimismallit tukevat suomen ja ruotsin kielen oppimista.

JEPA VIINANEN

Työperäinen maahanmuutto on yksi tämän hetken kuumimmista puheenaiheista, ja erityisesti korkeakoulutettujen Suomeen houkuttelemiseksi ja maassa pitämiseksi on viime vuosina lanseerattu monenlaisia hankkeita. Yksi niistä on Kielibuusti, jossa kehitetään suomen ja ruotsin kielen oppimista ja tukemista vastaamaan korkeakoulutettujen kielitaitotarpeita. Sen tuottamat ja kokoamat sisällöt ovat kaikille saatavilla samannimisellä verkkosivustolla.

Valtioneuvoston linjauksen mukaan uusien ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä pyritään kolminkertaistamaan 15 000:een vuoteen 2030 mennessä. Ulkomaalaisista opiskelijoista 75 prosenttia yritetään saada jäämään ja työllistymään Suomeen (Koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartta 2035). Työsarkaa riittää erityisesti pitovoiman lisäämisessä, sillä melkein puolet (47 prosenttia) Suomessa korkeakoulututkintoa opiskelevista kansainvälisistä opiskelijoista pitää muuttoa pois Suomesta opintojen jälkeen todennäköisenä. Yli 60 prosenttia kansainvälisistä osaajista pitää kielimuuria yhtenä suurimmista kotoutumisen haasteista. (Välimäki, Pitkänen, Niemi & Veijola 2023.)

Kansallisen Talent Boost -ohjelman osahankkeessa, Kielibuustissa, tuotetaan ja kootaan tutkimukseen perustuvia, käyttövalmiita materiaaleja ja työkaluja, jotka helpottavat kotimaisten kielten oppimista työssä ja arjessa. Sisällöt on koottu Kielibuusti-verkkosivustolle, jonka kohderyhmiksi on määritelty suomea ja ruotsia oppivat ja opettavat, opinto- ja uraohjaajat sekä työyhteisöt. Sivuston eri käyttäjäryhmille tehtiin viime syksynä kysely,

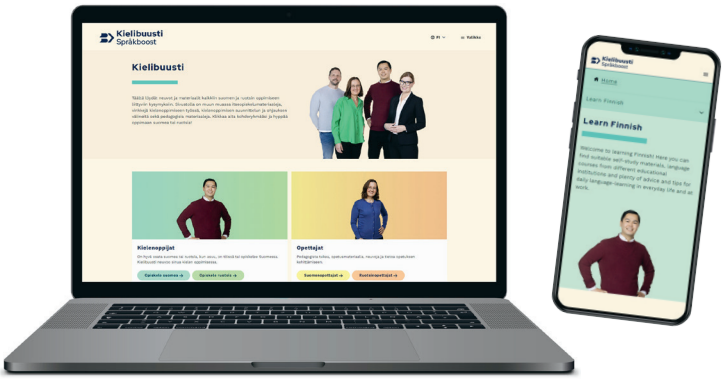

Kielibuustin tuottamat ja kokoamat sisällöt ovat kaikille saatavilla samannimisellä verkkosivustolla.

jolla koottiin tietoa kohderyhmiä palvelevan sivuston rakentamiseksi ja sisällöntuotannon ohjaamiseksi. Kyselyyn vastasi yli 700 ihmistä, ja lisäksi haastateltiin eri kohderyhmien edustajia.

KIELENOPPIMISEEN LIITTYVÄT MONENLAISET TAVOITTEET

Kyselyyn vastanneet kielenoppijat pitivät kielen opiskelun tärkeimpinä tavoitteina muun muassa yhteiskuntaan integroitumista, suomen käyttämistä opiskelu- tai työkielenä sekä uralla etenemistä. Opettajat kertoivat varsinaisen kielenopetuksen ohella kannustavansa oppijoita tarttumaan kaikkiin ympärillään oleviin oppimisen mahdollisuuksiin.

Monet ura- ja opinto-ohjaajat kertoivat painottavansa ohjattavilleen suomen (tai ruotsin) kielen osaamisen roolia työllistymissä ja kotoutumisessa, ja jotkut näkivät kielikysymyksen tärkeänä myös opiskelijayhteisöön integroitumisen kannalta. Työyhteisöjen edustajista 32 prosenttia halusi kehittää työyhteisöään sellaiseksi, että kansainväliset työntekijät voisivat oppia ja käyttää kehittyvää suomen tai ruotsin kielitaitoaan työssä.

ASENNEILMASTOLLISET ONGELMAT YHTEISINÄ HAASTEINA

Kielenoppimisen ja tukemisen haasteet nähtiin varsin samankaltaisina kohderyhmästä riippumatta, ja erityisesti englanninkielisyyden kuplaa pidettiin isona ongelmana. Pahimmillaan kansainvälisiä opiskelijoita ja henkilökuntaa houkutellaan markkinoimalla Suomea lähes englanninkielisenä ympäristönä, vaikka tutkimukset osoittavat, että työllistyminen ja/tai integroituminen ei käytännössä usein onnistu ilman paikallisen kielen taitoa (ks. esim. Välimäki ym. 2023).

Yhtenä syynä englanninkielisyyden pönkitykseen on suomen kielen vaikeuden myytti, jonka murtamiseen tarvitaan asenne- ja mielikuvamuutos. Suomen oppimisen tulisi näyttäytyä mahdollisuutena ja mahdollisena tavoitteena kaikille kielenoppijoille. Jotta oppijat pääsisivät harjoittelemaan kehittyvää suomen tai ruotsin kielen taitoaan, natiivipuhujien pitäisi myös luopua taipumuksestaan vaihtaa

Mitä Kielibuusti-sivusto tarjoaa korkeakouluille?

KANSAINVÄLISILLE OPISKELIJOILLE JA HENKILÖSTÖLLE sivusto tarjoaa muun muassa suomen ja ruotsin kielen oppimateriaalia, kurssipaikkahaun, itseopiskeluvinkkejä ja -sovelluksia sekä tietoa kotoutumisesta.

Työyhteisöille sivuilla on malleja sekä konkreettista materiaalia siitä, miten kansainvälisen työntekijän kielen oppimista ja käyttämistä työssä voi tukea. Tarjolla on työkaluja kielistrategian kehittämiseen (esimerkiksi kielitietoisen työyhteisön porrasmalli) ja käytännön vinkkejä.

Opinto- ja uraohjaajille sekä opintohallinnolle sivustolla on työkaluja niin yksittäisen opiskelijan ohjaukseen kielenoppimisessa (esimerkiksi kieli-HOPS) kuin malleja opiskelijan kielenoppimisen mahdollistamiseen opintojen aikana.

Jepa Viinanen *on suomen kielen ja kirjoitusviestinnän yliopisto-opettaja sekä suomen kielen ja viestinnän tiiminvetäjä Aalto-yliopistossa. Hän työskentelee Kielibuusti-hankkeessa.*

LÄHTEET:

Koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartta 2035. Valtioneuvosto 2021.

Välimäki, M., Pitkänen, V., Niemi, M. K. & Veijola, R. (2023). Kansainväliset osaajat ja suomi – Mielikuvat, kotiutuminen, työelämä ja tuen tarpeet. Kansainvälisten osaajien suomi -tutkimushankeen loppuraportti. E2 tutkimus.

Suomen oppimisen tulisi näyttäytyä mahdollisuutena ja mahdollisena tavoitteena kaikille kielenoppijoille.

kieli englanniksi heti, kun kieltä vasta oppiva vähänkin takeltelee.

KIELENOPPIMISEN SUUNNITTELUUN KAIVATAAN OHJAUSTA JA TUKEA

Samoilla linjoilla oltiin myös kielenoppimisen ehkä suurimmasta ongelmasta: oppijat tarvitsisivat kielenoppimiseen sekä neuvontaa että kielenoppimissuunnitelman. Nykytilanteessa esimerkiksi kansainväliset opiskelijat eivät tavallisesti saa lainkaan neuvontaa kielenoppimisen suunnitteluun.

Kyselyn vastauksissa erityisesti opinto- ja uraohjaajat kuvasivat osuvasti muna vai kana -ilmiötä, jossa opiskelija ajattelee opiskelevansa suomea vasta, kun päättää, aikooko jäädä Suomeen. Jollei hän osaa kieltä, hän ei välttämättä voi jäädä Suomeen. Tavoitteena pitäisi siis olla, että kansainväliset opiskelijat saataisiin opiskelemaan paikallista kieltä jo opintojen alusta asti.

Jotta kansainvälisillä opiskelijoilla olisi aidosti mahdollisuus oppia suomen tai ruotsin kieli opintojensa aikana tai henkilöstö voisi oppia kieltä työssään, myös opiskelu- tai työyhteisön täytyy kantaa vastuunsa oppimisen tukemisessa.

MYÖS MUUTOKSIA RAKENTEISIIN TARVITAAN

Myös hallinnollisia ja rakenteellisia uudistuksia tarvitaan, jotta korkeakouluilla olisi mahdolli-

suus tarjota riittävästi kaiken tasoisia kieliopintoja. Opettajat toivat kyselyssä ilmi huolensa siitä, että erityisesti edistyneen tason kursseja ei aina saada järjestettyä opiskelijoiden vähyyden takia. Tähän on pyrittävä vaikuttamaan lisäämällä koulujen yhteistyötä ja helpottamalla ristiinopiskelua.

Kieliopintojen suunnitelmallisuuden puute on osittain myös tutkintojen rakenteissa oleva ongelma. Erityisesti ohjaajat nostivat kyselyssä esille, että tutkinnot ovat usein niin täyteen ahdettuja, ettei opiskelija saa kieliopintoja sisällytetyksi tutkintoonsa, muttei toisaalta myöskään ehdi tai pysty opiskelemaan kieltä muiden opintojen ohella. Tämä on luonnollisesti haaste, jota ratkaisematta opiskelijoiden kielen oppimattomuuden ongelma ei katoa.

Kysymys on siis lopulta korkeakoulujen arvoista ja valinnoista, myös yhteiskuntavastuusta. Haluammeko kouluttaa asiantuntijoita, jotka osaavat myös kielen ja työllistyvät Suomeen koulutustaan vastaaviin tehtäviin? Entä haluammeko pitää suomalaisiin korkeakouluihin rekrytoimamme kansainväliset osaajat? ▲

Haluatko saada Kielibuustin uutiskirjeen noin viisi kertaa vuodessa?
Liity tästä Kielibuustin opettaja-, korkeakoulu- tai sidosryhmäverkostoon.

Tieteen tiedotus

Etsitkö rahoitusta tiedeviestintähankkeelle?

Tieteen tiedotus julistaa haettavaksi rahoitusta tieteellisen tutkimuksen tuloksista tiedottamiseen ja saattamiseen yleisön tietoisuuteen. Rahoitamme hankkeita, jotka ennakkoluulottomasti ja rohkeasti viestivät tieteestä kaikelle kansalle. Kirjahankkeet ja tieteellinen tutkimus eivät kuulu apurahoituksen piiriin.

Kaksivaiheisen haun aiehaku päättyy 18.8.2023.

Lisätietoja ja hakuohjeet www.tieteentiedotus.fi

Tieteen tiedotus ry on yleishyödyllinen yhdistys, joka tukee tutkitusta tiedosta viestimistä.
Yhdistys jakaa apurahoja, tuottaa Tiedebarometrin ja osallistuu Tiede, Tiede Luonto ja Hyvä terveys –lehtien julkaisemiseen.

Fakta

JARKKO TIRRONEN MARJO THOMAS

Sivistysyliopiston eri kulmat

Yliopistojen henkilöstö on tilinpäätösten valossa kansainvälinen ja keski-ikäinen. Naisten osuus korostuu hallinnossa, miesten korkean uravaiheen tehtävissä.

Keski-ikäinen yliopisto

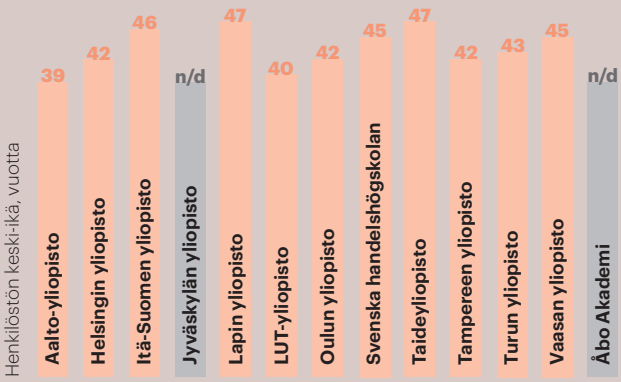

SIVISTAN tietojen mukaan vuonna 2021 yliopistojen opetus- ja tutkimushenkilöstön keski-ikä oli 41 vuotta. Ilman tohtorikoulutettavia keski-ikä oli 45 vuotta. Tilinpäätöksistä kerättyjen tietojen mukaan nuorin henkilöstö yliopistoittain vertailtuna on Aalto-yliopistossa ja vanhin, mutta kenties myös kokenein, henkilöstö Lapin yliopistossa ja Taideyliopistossa. Tarkasteltavana on koko henkilöstön keski-ikä.
n/d: tietoa ei saatavissa.

Kansainvälistä henkilöstöä on monissa yliopistoissa paljon

Kansainvälisen henkilöstön vertailu ei ole helppoa, koska yliopistojen henkilöstöä koskevissa tilinpäätöksissä on eroja kirjauskäytännöissä. Se tiedetään, että esimerkiksi Aalto-yliopiston koko henkilöstöstä reilusti yli kolmannes on kansainvälistä. Tampereellakin päästään tässä suhteessa lähes kolmannekseen yliopiston henkilöstöstä. Lisäksi yksityiskohtana voi mainita, että Oulun ja Turun yliopistojen kansainvälisestä henkilöstöstä suuri osa tuli Iranista tai Intiasta.

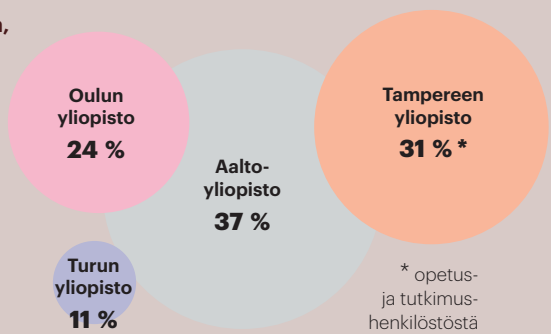

Yliopiston hallinnossa naisenemmistö

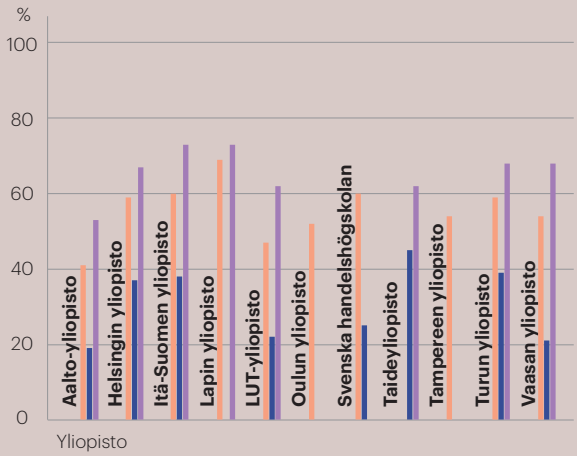

ENNEN VANHAAN, aikaan ennen torninostureita, tiilien kantaminen oli naisten harteilla. Nykyään naiset kannattelevat yliopistojen hallintoa. Kuten seuraavasta taulukosta voidaan todeta, ovat miehet yleisemmin korkean uravaiheen tehtävissä eli käytännössä professoreina.

- Naisten osuus koko henkilöstöstä, %
- Naisten osuus professoreista, %
- Naisten osuus asiantuntija-henkilöstöstä, %

Yli puolet henkilöstöstä määräajalla

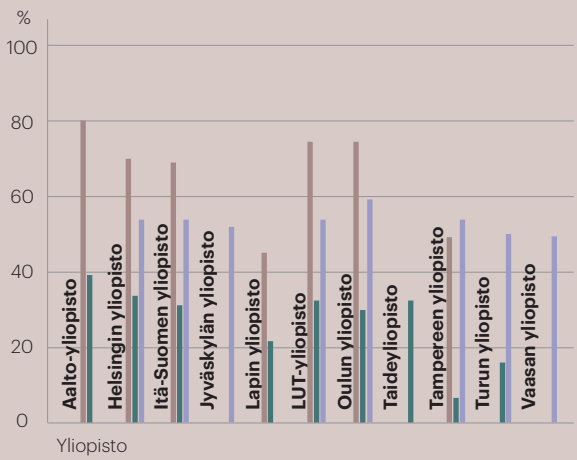

MERKITTÄVÄ OSA määräaikaisuuksista kohdistuu uravaiheella I oleviin, eli käytännössä tohtorikoulutettaviin. Siitä huolimatta noin tai yli puolet yliopistojen henkilöstöstä on määräaikaisissa työsuhteissa. Tosin myös työn luonne vaikuttaa asiaan, esimerkiksi tuntiopettajilla on yleensä määräaikaisia sopimuksia.

- Määräaikaisten osuus opetus- ja tutkimus-henkilöstöstä, %
- Määräaikaisten osuus asiantuntija-henkilöstöstä, %
- Määräaikaisten osuus henkilöstöstä yhteensä, %

Osa yliopistojen tiedoista puuttuu

KV- henkilöstön määrä perustuu Tampereen yliopistossa opetus- ja tutkimushenkilöstöön. Tieto naisten osuudesta puuttuu kokonaan Jyväskylän yliopistosta ja Åbo Akademista. Tietoja naisten osuudesta puuttuu myös Taideyliopistosta (koko henkilöstö), Oulun yliopistosta ja Tampereen yliopistosta (professorit ja asiantuntijahenkilöstö), Lapin yliopistosta (professorit) ja Svenska handelshögskolanista (asiantuntijahenkilöstö).

Aalto-yliopiston, Helsingin yliopiston ja Jyväskylän yliopiston luvut ovat vuodelta 2022, muiden yliopistojen tiedot ovat vuodelta 2021. Yliopistojen toimintakertomuksissa ja tilinpäätöksissä on eroavaisuuksia, joten niiden tarkka vertailu ei ole täysin mahdollista. Luvuista kuitenkin näkyy yleinen trendi ja yleiskuva.

LÄHTEET: YLIOPISTOJEN TILINPÄÄTÖKSET. SIVISTA

Akateeminen yksinäisyys uhkaa tutkimuksen ja tutkijoiden kukoistusta

Ammatillisen jakamisen ja kanssakäymisen vähyys tuntuu tutkijoiden hyvinvoinnissa.

HEIDI PARTTI JA HENRIIKKA MUSTAJOKI ISTOCK

Kaadan kupillisen teetä ja liityn Teams-kokouksen. En muista, milloin viimeksi olisin ollut näiden työkavereiden kanssa samassa huoneessa; joitakin en ole tavannut elävässä elämässä kertaakaan. Kokouksen jälkeen jatkan kesken jääneen sähköpostiviestin kirjoittamista ennen seuraavan etäkokouksen alkua.

Tältä tutkijoiden työpäivät nykyisin näyttävät. Voimme istua viitenä päivänä viikossa etänä työpisteellämme, ja pääasiallinen kommunikaatio kollegoiden kanssa tapahtuu sähköisten laitteiden välityksellä. Eräänä päivänä sanon sen ääneen itselleni: tunnen oloni yksinäiseksi.

Akateeminen yksinäisyys on kokemus kollegiaalisuuden kaventumisesta ja kuihtumisesta. Yksinäisyyttä aiheuttaa kokemus siitä, että tekee lähes jatkuvasti työtään eristyksissä, ilman selkeää työyhteisöä ja kollegoita. Yksin ajattelussa urautumisen riski kasvaa, ja tutkimuksen paras anti, uuden kirkkaan idean ja ymmärryksen todennäköisyys, pienenee. Työstä katoaa se, mikä siinä on alun perin vetänyt puoleensa – älyllinen ja tiedollinen uteliaisuus sekä jaettu innostus uusien kysymysten äärellä.

LUOVAT PROSESSIT JALOSTUVAT YHTEYDESSÄ MUIHIN

Tutkimuksen ideat, kuten monet muutkaan luovat prosessit, eivät synny tyhjiössä, vaan erilaisissa kohtaamisissa. Niitä syntyy ihmisten, mutta myös ihmisen ja tekstin, taidekokemuksen, tärkeän esineen tai ympäristön välille. Osalliset tuovat tilanteeseen omat ajatuksensa ja tulkintansa sekä tarkastelevat, miten ne sopivat toisiinsa. Samalla ne muotoutuvat joksikin uudeksi ja ennalta arvaamattomaksi. Joskus kohtaamisissa syntyy pieniä ajatuksia ja nytkähdyksiä ymmärryksessä, toisinaan vallankumouksellisesti uusia tapoja ajatella ja hahmottaa kysymyksiä.

Etäily kutistaa sattumanvaraiset kohtaamiset ja yhteisen innostuksen hetket minimiin. Kun tutkimusta tehdään eristyksissä tai löyhässä ryhmässä ennalta määritellyssä marssijärjestyksessä, on syytä olettaa, että työn tekninen laatu voi pysyä samana, mutta sen merkityksellisyys ja vaikuttavuus laskee. Kokonaisuus hämärtyy, ja tutkimuksen kysymyksistä tulee entistä teknisempiä ja kapeampia.

Fragmentoidussa tutkimusmaailmassa yksittäinen tutkija saa tietoa virallisten kanavien kautta. Avoin tiede yrittää edistää tutkitun tiedon saatavuutta, mutta tutkijan kannalta tulosten saatavuus on vain puoli ruokaa. Keskeneräiset tutkimukset, niiden tulosten tarkastelu, suunnan arviointi, umpikujien kautta löytyneet mahdollisuudet uuteen ja vielä epätäydellisten ideoiden jakaminen – kaikki tämä on tutkijalle tärkeää ”avointa tiedettä”. Ilman sitä tutkimusaiheet ja -näkökulmat kapenevat ja köyhtyvät.

YHDESSÄ TEKEMISEN TUOTTAVUUTTA ON VAIKEA MITATA

Mikäli haluamme suojella ja edistää sitä, mikä akateemisessa yhteisössä on tärkeää, ainutlaatuista ja oleellista, meidän on tehtävä sen eteen aktiivisia valintoja. Useimmiten lääkkeeksi tarjotaan erilaisia ajanhallinnan vinkkejä ja ideoita työntekijöiden verkostoitumiseksi. Muutos ei kuitenkaan voi olla yksilöiden vastuulla, vaan se täytyy tuoda instituutioiden rakenteiden ytimeen. Tähän vaaditaan merkittävää ajattelutavan muutosta.

On tärkeä tunnistaa, että yhteinen aika tutkijoiden välillä, myös ilman etukäteisagendaa ja -rakennetta, on tutkimuksen kannalta oleellista ja arvokasta. Sen tuottavuutta ei voida mitata pelkästään kysymällä, mitä saatiin aikaan tä-

”Etäily kutistaa sattumanvaraiset kohtaamiset ja yhteisen innostuksen hetket minimiin.”

nään. On luotettava siihen, että kiiretyön vähentäminen kantaa hedelmää. Tulokset ovat usein vaikeasti mitattavia ja hitaasti kehittyviä. Myös negatiiviset vaikutukset ovat näkyviä, jos yhdessä tekemisen arvoa ei kunnioiteta. Siksi asiaan on tartuttava nyt.

TOIMIVAT TILARATKAISUT LUOVAT YHTEISÖLLISYYDEN KOKEMUSTA

Pandemian jälkeisessä työelämässä tehdään uudenlaisia tilaratkaisuja. Etätyöt ovat tulleet jäädäkseen, ja niille on oma paikkansa. Samalla myös yhteisöllisyyden rakentaminen olisi otettava tosissaan tilojen uudelleen suunnittelussa. Tilaratkaisut eivät ole vain käytännöllisiä kysymyksiä, vaan ne linkittyvät sekä työhyvinvointiin että luovuuteen. Tieteen ja toivon talo Helsingissä on mainio esimerkki yrityksestä avata konkreettisia mahdollisuuksia monialaiselle yhteistyölle, yllättäville kohtaamisille ja niistä kumpuaville tutkimuksellisille ratkaisuille aikamme kiperiin kysymyksiin. Tällaisesta luovuudesta yliopistolla on paljon opittavaa.

Puitteet eivät yksin riitä. Yhteistyö ja yhteisöllisyys kehittyvät, kun niitä arvostetaan ja yhteisössä annetaan aikaa niiden harjoittamiseen. Meidän on otettava yhteisöllisyyden hoivaamisen tehtävä vakavasti, sillä se ei rakennu itsestään. On luotavat yhteisiä rituaaleja, tutkittava yhteisöllisyyttä ja tuettava yhteistyötä. Tutkimusyhteisöjen on nyt aika pohtia, kuinka akateeminen yhteisöllisyys saadaan kukoistamaan sekä tutkimuksen että tutkijoiden hyvinvoinnin saavuttamiseksi. ▲

Heidi Partti *työskentelee musiikkikasvatuksen professorina Taideyliopistossa. Hän on tutkinut identiteettiin, oppimiseen ja merkitysneuvotteluihin liittyviä kysymyksiä taidekasvatuksen eri konteksteissa.*

Henriikka Mustajoki *työskentelee Avoimen tieteen ja tutkimuksen pääsihteerinä. Hän on tutkinut yhteisöllistä eettistä päätöksentekoa sekä tutkimusetiikkaa.*

Keskustelua

Kansainvälisyydestä ja monikielisyydestä

SUOMALAINEN tiedeyhteisö ja korkeakoulut ovat kansainvälisiä. Tutkimustoiminnan ohella kansainvälisyys ja monikielisyys vaikuttavat yhä vahvemmin myös opetuksessa ja muussa arjen toiminnassa. Korkeakoulut ovatkin kansainvälistymisen eturintamassa, kun Suomi pyrkii houkuttelemaan kansainvälisiä osaajia kouluttautumaan ja työllistymään Suomessa. Myös meidän jäsenistömme on kasvavassa määrin lähtöisin muualta kuin Suomesta. Kohtaammekin tieteen ja korkeakoulujen kansainvälistymisen sekä jäsentemme tilanteiden että oman toimintamme kautta.

Tieteentekijöiden vuoden 2023 toimintasuunnitelman mukaan ”olemme kansainvälinen ammattiliitto, jonka myötä jatkamme keskustelua ulkomaalaistaustaisten osaajien integraatioon sekä kielipolitiikkaan ja hallintokieliin liittyvissä kysymyksissä”. Olemme muun muassa korostaneet ulkomaalaistaustaisten tutkijoiden ja muiden osaajien mahdollisuutta opiskella kansalliskieliämme, jotta heillä olisi entistä sujuvammat mahdollisuudet kotiutua suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään ja rakentaa tulevaisuuttaan maassamme. Tunnustamme monikielisyyden tarpeen ja rohkaisemme korkeakouluja ja työpaikkoja omaksumaan riittävän ja joustavan monikielisyyden, jotta ulkomaalaistaustaiset työntekijät ja yhteisön jäsenet voivat tulla aktiiviseksi osaksi toimintaa jo saapumisensa alkuvaiheessa. Samalla ymmärrämme tarpeet ja tärkeyden turvata kansalliskieltemme asema myös tieteen ja korkeimman opetuksen kielenä.

Kansainvälisyys, monikielisyys ja kansalliskielten asema on moninainen ilmiö, joka koskettaa meitä kaikkia – kenties hyvin erityisellä tavalla juuri tieteen ja korkeakoulutuksen kontekstissa. Liittomme hallitus asettaa kesäkuun 2023 kokouksessaan työryhmän valmistelemaan Tieteentekijöiden kielilinjauksia ja -suosituksia, joissa otetaan kantaa paitsi tieteen kieleen, korkeakoulutuksen ja korkeakoulujen sekä tutkimuslaitosten kielten käyttöön, Akava-yhteisön kielipolitiikkaan että myös liiton omiin toimintakieliin.

MIIA IJÄS-IDROBO
ERITYISASIANTUNTIJA
TIETEENTEKIJÄT

Professoriliitto @ProfLiitto #MeOlemmeYliopisto
22.5. Ansioitunut professoritaustainen johtaja osaa “sanoittaa” ja kertoa myös ulospäin, mikä on tiedeyhteisölle tärkeää, professori Jari Stenvall kirjoittaa Professoriblogissa. #professorit #johtaminen #yliopistot

OAJ @oajry
3.5. ”Suomen koulutustasoa on nostettava, ja se vaatii lisää aloituspaikkoja korkeakouluihin. Yliopistojen perusrahoitusta on lisättävä, jotta pystymme kouluttamaan laadukkaasti uusia opiskelijoita”, @LeniHIetane sanoo.

Minna Huotilainen @minnahuoti 21.5.
Mihin tohtorintutkintoa mielestäni tarvitaan:
-tieteellisen tutkimuksen tekemiseen
-tieteellisen tutkimuksen johtamiseen
-tieteellisen tutkimuksen arviointiin
Mihin tohtorintutkinto myös sopii, muttei ole välttämätön:
-tuotekehitys
-muu kuin tieteellinen tutkimus- ja selvitystyö.

Tohtorinhatun salainen resepti

Hatuntekijä Anita Valon ammattitaito perustuu perinteisiin käsityömenetelmiin.

SUSANNA VILPPONEN JONNE RENVALL

Modisti **Anita Valon** työhuoneessa on tallessa yli 150 kartonkilevyä, joiden keskelle on leikattu ympyrä. Reiät ovat kallon muotoja, joiden mukaan Valo on tehnyt yksilöllisen hatun. Kartonkipinon vieressä työpöydällä kaksi hattua odottaa viimeistelyä. Ne ovat käyneet läpi pikkutarkan prosessin, jotta hatun voi painaa päähän promootiossa.

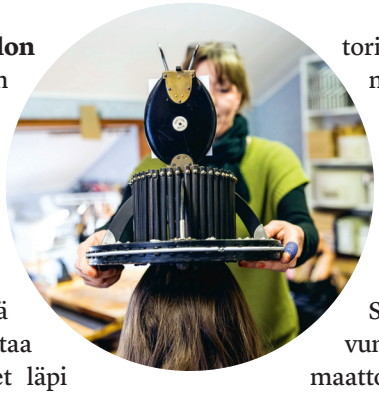

Valo on yksi muutamasta käsityöläisestä, jotka tekevät tohtorinhattuja Suomessa. Myös muilta valmistajilta voi hankkia tohtorinhatun, mutta heidän päähineensä ovat puoliteollisia tai ulkomailla teetettyjä. Valon hatut valmistuvat Valkeakoskella omakotitalon yläkerrassa.

Jokaisella tekijällä on omanlaisensa valmistusmenetelmä. Puoliteollisissa hatuissa prosessi on virtaviivaisempi, mutta käsityöläiset tekevät jokaisen vaiheen itse.

PERINTEEN JATKAJA

Valo on saanut oppinsa helsinkiläiseltä modistimestari **Kirsti Valtoselta**, joka on tehnyt tohtorinhattuja 30 vuoden ajan. Valtonen pyysi modistina työskennellyttä Valoa mukaan jatkamaan perinnettä seitsemän vuotta sitten. Nyt jo yli 80-vuotiaan Valtosen toiveena oli, että jokaisessa isossa suomalaisessa yliopistokaupungissa säilyisi käsityöläinen, joka valmistaa tohtorinhattuja perinteisin menetelmin.

”Tämä ala on kuin salatiede. Jokaisella valmistajalla on omat menetelmänsä ja työtapansa.”

Tohtorinhatun valmistus aloitetaan pään mittauksella. Siinä Valo hyödyntää 1800-luvun lopulla käytössä ollutta formaattoria. Hänen puolisonsa löysi laitteen ranskalaisesta antiikkinettikaupasta ja kunnosti sen. Alun perin mittauslaitteen sormet ovat olleet eebenpuuta ja prikat helmiäistä. Nyt rikkinäiset eebenpuiset osat on korvattu tiikillä ja prikat ovat muovisia.

Kun formaattori laitetaan päähän, sen puiset ”sormet” muotoutuvat pään mukaan. Mittauslaitteen päällä olevat piikit muodostavat kallon muodon reikäkortille. Tuo muoto on yksi kuudesosa pään todellisesta koosta. Irti leikatun reikäkortin Valo laittaa lukulaitteeseen, joka muodostaa oikean kokoisen ja muotoisen kopion päästä. Mallin avulla Valo leikkaa lieriaihion. Sen avulla tehty hatun tukipohja muotoillaan kuitukankaasta leikatuista paloista.

Pään muoto tulee jäljentää tarkasti, jotta hattu sopii kantajalleen. Silinterityyppinen tohtorinhattu on rakenteeltaan kova ja joustamaton.

Promootiossa on helppo huomata, jos hattu on lainattu. Se ei välttämättä silloin istu päähän. Tämän vuoksi yliopistot suosittelevat hankkimaan oman hatun.

”Tarkka mittaus on tärkeää, jotta hattua ei joudu myöhemmin purkamaan vaan päästään korkeintaan pienillä korjauksilla.”

YLI 20 MATERIAALIA HATTUUN

Tohtorinhattujen valmistuksen historia ulottuu 1800-luvulle. Yksi Suomen pitkäikäisimmistä tohtorinhattujen valmistajista on helsinkiläinen Wahlmanin hattuliike, jossa niitä on valmistettu 1900-luvun alkupuolelta asti. Valo on valmistanut tohtorinhattuja vuodesta 2017 lähtien. Hänen käsissään on syntynyt lähes 200 päähinettä.

Tohtorinhattu sisältää yli 20 erilaista materiaalia. Väri määräytyy yliopiston ja tieteenalan mukaan. Valo valmistaa mustia ja lääketieteen vihreitä hattuja. Hän päällystää päähineet roiskesuojatulla polyesterisatiinilla. Näin ollen lika ei tartu hattuun, ja päähine kestää paremmin käyttöä. Alun perin päällyskangas on ollut silkkiä.

”Silkki on aika hauras ja valolle herkkä materiaali sekä altis tuholaisille.”

Vuorikankaaseen Valo haluaa juhlavuutta. Hän tilaa lakikappaleeseen hologrammimaisen hohtavaa moiré-kangasta Englannista.

JOKAINEN OSIO TEHDÄÄN KÄSIN

Hatuntekijä nappaa toisen lähes valmiin hatun työpöydältään, ottaa nuppineulan pois ja pistää neulan kovan muotin läpi. Toisella puolella neulaa pitää vähän avittaa pihdeillä. Valon sormessa on sormustin.

”Tämä on tärkein työkaluni, sitä ilman en pystyisi tekemään mitään. Minulla on näitä joka paikassa, käsilaukussakin.”

Tohtorinhattujen jokainen osio tehdään käsin. Ainoastaan tukipohjan takasauman ompelemiseen hän käyttää ompelukonetta. Takasauman viimeistelee pieni rusetti.

Yhden hatun tekemiseen menee noin kaksi työpäivää. Koko valmistusprosessiin kuluu kuitenkin huomattavasti enemmän aikaa, sillä hatun pitää antaa kuivua kahden viikon ajan.

”Työ on haastava ja mielenkiintoinen. Omaa tekemistään voi koko ajan kehittää.”

Valo tekee tohtorinhattuja tilauksesta ympäri Suomen. Eniten hattuja menee Tampereen yliopistosta valmistuville.

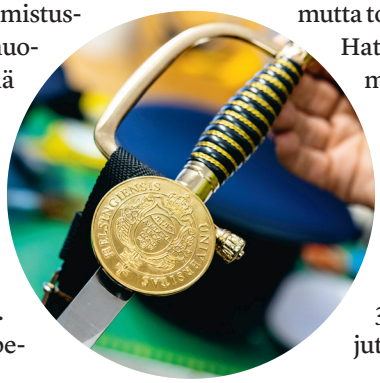

Nyt tohtorinhattujen valmistusta hidastaa se, ettei Tampereen yliopisto ole vielä tiedottanut, millaisen lyyran he valitsevat yliopistojen yhdistymisen jälkeen.

”Hattuja on kyselty, mutta niitä ei voi oikein tehdä”, Valo harmittelee.

Tohtorinhatun tekemisessä on monta yhteistyökumppania, kuten lyyria valmistava kultaseppä. Lyyra määräytyy tavallisesti tohtorintutkinnon mukaan, mutta osa on yliopisto- tai korkeakoulukohtaisia.

Valmiit hatut pakataan Vantaalla käsityönä tehtyihin laatikoihin. Valo kokoaa itse laatikot ja pujottelee niihin nauhat, joiden varaan tohtorinhattu lasketaan.

Tohtorinhattujen jokainen osio tehdään käsin.

Viime vuosi oli Valolle erityisen kiireinen ja työntäyteinen. Tohtorinhattuja tilattiin koronan jälkeen ennätysmääriä, kun promootioita päästiin järjestämään. Nyt tilanne on hieman tasaantunut. Hatun hankkiminen kannattaa kuitenkin aloittaa hyvissä ajoin.

”Ihmiset ovat tottuneet ostamaan ylioppilaslakin kaupan hyllyltä, mutta tohtorinhatun tekeminen kestää. Hattua olisi syytä ryhtyä hankkimaan jo puoli vuotta ennen promootiota.”

Valon mielestä on tärkeää, että tohtorinhattujen käsityöperinne säilyy Suomessa.

”Tulevaisuudessa tohtorinhatut tehdään varmaankin 3D-printtauksella, mutta minun juttuni on käsillä tekeminen.” ▲

Tohtorinhattu symboloi vapautta

TOHTORINHATTU OTETTIIN KÄYTTÖÖN Suomessa Helsingin yliopiston vuoden 1840 promootiossa. Aluksi hatun värinä käytettiin pelkästään mustaa.

Tohtorinhattu on arvon merkki. Hattua ei pidä asettaa esimerkiksi ylösalaisin pöydälle.

Tohtorinhattua kannattaa säilyttää tasaisessa huoneenlämmössä suojattuna auringonvalolta.

Lyyrissa yleisesti käytetyt kasvi- ja eläinaiheet symboloivat tieteenalaa. Vanhin käytössä oleva lyyra on filosofian lyyra vuodelta 1840.

Inspiraatio

Palkinto

Dosentit palkittiin

Suomen Tiedeakatemian ihmisoikeuspalkinto myönnettiin Suomen Kansallisteatterille.

Toista kertaa jaettava Suomen Tiedeakatemian **Risto Pelkonen** -ihmisoikeuspalkinto myönnettiin toukokuussa Suomen Kansallisteatterille. Palkinnon vastaanotti teatterin pääjohtaja **Mika Myllyaho**. Palkitsemisperusteena on **Juha Jokelan** käsikirjoittama *Dosentit*-näytelmä.

”Näytelmä on koettu ansiokkaana puheenvuorona tieteen, akateemisen vapauden ja yliopiston henkilöstön työhyvinvoinnin puolesta. Kyseessä on ensimmäinen suomalaisesta yliopistolaitoksesta kertova näytelmä. Se paneutuu yliopistolaisten arkea kuormittaviin ilmiöihin taiteen tarkkuudella ja voimalla. Näytelmä kertoo yksittäisen tutkijan näkökulmasta, mitä tapahtuu, kun tieteellistä työtä ei arvosteta, jos siitä tulee sosiaalisessa mediassa pilkan kohde tai jos sen tekemisen ehdot tulevat liike-elämästä autonomisen tiedeyhteisön sijasta”, ihmisoikeuskomitean puheenjohtaja, professori **Liisa Laakso** perusteli palkintoa.

KUVA SUOMEN KANSALLISTEATTERI

Ajan hallinta

Tässä vinkit tekoälyltä:

1 Jaa työskentely 25 minuutin jaksoihin ja pidä jakson jälkeen lyhyt tauko. Voit aikatauluttaa myös niin, että työskentelet 90 minuuttia ja pidät sitten 15–30 minuutin tauon.

2 Jaa tehtävät luokkiin: **1)** tärkeät ja kiireelliset **2)** tärkeät mutta ei kiireelliset **3)** kiireelliset mutta ei tärkeät **4)** ei kiireelliset eivätkä tärkeät.

3 Aloita päivä tärkeimmällä tai haastavimmalla tehtävällä.

4 Suunnittele päiväsi etukäteen ja aikatauluta tehtävät realistisesti. Jätä tilaa odottamattomille tapahtumille. Voit myös hyödyntää aikapalikoita eli lyhyitä ajanjaksoja, jotka voit käyttää tehokkaasti hyödyksi.

5 Ryhmittele samantyyppiset tai samankaltaiset tehtävät ja hoida ne yhdellä kertaa: vastaaa useampiin sähköposteihin, käsittele puhelut samassa blokissa ja kokoa kaikki kokoukset yhteen aikaan. Tämä auttaa vähentämään siirtymisaikoja ja tehostamaan työnkulkuasi.

Kirja

Yhdessä kohti totuutta

Yhdessä kirjoittaminen on paitsi luovempaa ja tuotteliaampaa, myös psykologisesti ja fyysisesti terveellisempää. Tätä perustelee *Yhteisöllisen kirjoittamisen oppaasta* löytyvä runsas haastatteluaineisto onnistuneista kokeiluista. Mukana ovat myös kirjoittajien omat kokemukset fasilitaattoreina.

Kirja romuttaa yliopistoissa(kin) vallitsevan myytin yksinäisistä neroista, joille yhdessä kirjoittaminen on heikkouden merkki. Ryhmä tukee, keskustelee ja kommentoi, vähentää liiallista itsekriittisyyttä ja asioiden lykkäämistä. Yksin puurtavalle syntyy helposti putkinäkö, kun taas yhdessä asiat oppii näkemään monelta kantilta. Kimpassa kirjoittaminen toimii myös virtuaalisesti. Tähän korona-aika suorastaan valmensi. Fasilitaattori kokoaa ryhmän, huolehtii aikatauluista ja ohjaa sessiot.

Kirjassa on runsaasti yleisiä, sekä yksin että yhdessä kirjoittamiseen päteviä ohjeita virtaan heittäytymisestä suunnitteluun ja taukojen pitämiseen. Varsinainen yhteisöllinen kirjoittaminen kattaa kirjasta vain osan. Kirjan nimi olisikin pitänyt olla Akateemisen kirjoittamisen opas.

PEKKA WAHLSTEDT

Yhteisöllisen kirjoittamisen opas
Johanna Isosävi & Camilla Lindholm.
Arthouse 2023. 216 s.

2 x tieteentekijä

Louis Pasteurin muotokuva
Albert Edelfelt
1885

Mikrobiologian uranuurtaja

Ranskalainen kemisti ja mikrobiologi **Louis Pasteur** (1822–1895) osoitti, että monien tartuntatautien aiheuttajina toimivat mikrobit. Pastöroinnin lisäksi hänet muistetaan rabiesrokotteen kehittämisestä ja Pasteur-instituutin perustajana.

Tohtori Tulpin anatomianluento
Rembrandt 1632

Maineikas anatomianluento

Amsterdamin lääkärikillan ylilääkäri, kirurgi **Nikolaes Tulp** (1593–1674) on maalauksen keskushenkilö opettamassa käden anatomiaa kirurgikillalle. Maalauksessa näkyy myös anatomian oppikirja. Ruumiinavaus tehdään rikolliselle nimeltä **Aris Kind**, joka oli tuomittu hirtettäväksi ryöstöstä.

Miksi tutkimuseettistä ohjeistusta oli tarpeen uudistaa?

Tiedeyhteisön itsesäätelyyn pohjaavaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistusta on ollut tapana päivittää kymmenen vuoden välein.

EEVA YLITALO

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeistukseen lisättiin eurooppalainen suositus tiedevilppitutkinnan osapuolten suojelusta. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK) -ohje pysyi perustaltaan samana, mutta sen rakennetta selkeytettiin. Keskeisimmät päivitettyyn ohjeeseen tehdyt muutokset ovat:

- HTK-prosessin kestoa ja TENKin lausunnon pyytämisaikaa on lyhennetty,
- tutkimusetiikan tukihenkilöiden toimenkuva on lisätty
- hyvän tieteellisen käytännön vastaisen toiminnan luokittelua on yhtenäistetty kansainvälisen käytännön kanssa
- HTK-loukkausten tunnistamiseen on liitetty vakavuusasteen arviointi
- eurooppalainen suositus HTK-loukkaustutkinnan osapuolten suojelusta on otettu huomioon
- tutkijoiden merkityksellisten sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuus on lisätty
- pro gradu -tasoisiin opinnäytteisiin kohdistuneiden loukkausepäilyjen käsittely on vastuutettu korkeakouluille ja
- hyvä tieteellinen käytäntö on käännetty englanniksi research integrity.

Miten uudistukset on toteutettu, Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) pääsihteeri Sanna-Kaisa Spoof?
Ohje uudistettiin yhteistyössä tutkimusyhteisön kanssa. TENKin jäsenistä ja sihteeristöstä koostunut ohjetyöryhmä järjesti kolme palautekierrosta tutkimusorganisaatioille ja muille aikaisempaan ohjeeseen sitoutuneille tahoille. Palautetta saatiin runsaasti, ja se voitiin ottaa merkittävin osin huomioon. Käännöksineen ja oheismateriaaleineen urakka oli kuitenkin ennakoitua mittavampi.

Mitkä kohdat uudistuksessa ovat merkittävimpiä?
TENK halusi ohjeen pysyvän yleisellä tasolla ja sen tekstin mahdollisimman ajattomana. Ohjetta sovelletaan aina tapauskohtaisesti.

Merkittävin muutos on se, että HTK-prosessin eli vilppiepäilyjen tutkinnan eri vaiheiden kestoa lyhennettiin. Näin toimittiin, koska sekä epäilyn esittäjän, joka on usein myös epäillyn HTK-loukkauksen ”uhri”, että epäillyn tutkijan oikeusturva vaarantui tutkinnan kestäessä kohtuuttoman kauan – usein yli vuoden. Tämä on uudistus, jota tutkijat toivoivat, mutta HTK-prosesseja toteuttavat tahot, kuten monet yliopistot, vastustivat. Eniten lyhennettiin kuitenkin sitä aikaa, jonka kuluessa HTK-prosessin lopputulokseen tyytymättömällä osapuolella on mahdollisuus tehdä lausuntopyyntö TENKille.

Ohjeistukseen lisätyt kaaviot helpottavat monimutkaisen prosessin hahmottamista. Tutkijalle, joka joutuu prosessiin osapuoleksi, kokemus on yleensä sekä ainutkertainen että raskas. Hänen luottamuksellisena tukenaan ovat nyt tutkimusetiikan tukihenkilöt, joiden asema on vahvistettu ohjeistuksessa.

TENK halusi ohjeen pysyvän yleisellä tasolla ja sen tekstin mahdollisimman ajattomana.

Millaisissa käytännön asioissa näistä uudistuksista voi olla apua?
Ohjeessa on täsmennyksiä siihen, millaisia tekoja voidaan pitää HTK-loukkauksina. Esimerkkinä mainittakoon tieteellisen aseman hyödyntämiseen liittyvä vakava piittaamattomuus, kuten merkityksellisten sidonnaisuuksien ilmoittamatta jättäminen, vertaisarviointiprosessin luottamuksellisuuden rikkominen ja vaikutusvallan epäasiallinen käyttö.

Jo hyväksyttyjen, pro gradu -tasoisten ja YAMK-opinnäytteiden HTK-loukkausepäilyjen tutkinta on vastuutettu korkeakouluille itselleen, eikä niitä enää tarvitse saattaa raskaaseen HTK-prosessiin.

Miten ohjeistus otetaan käytäntöön?
Ohje astuu voimaan kussakin organisaatiossa johtajan allekirjoitettua sitoumuksen sen noudattamisesta. Vanhan ohjeen mukaan arvioidaan kuitenkin kaikki ne tiedevilppiepäilyt, joihin liittyvät teot ovat tapahtuneet ennen uuteen ohjeeseen siirtymistä. HTK-prosessi toteutetaan näidenkin osalta uuden ohjeen mukaisesti. ▲

Yhteystiedot

PROFESSORILIITTO
– PROFESSORSFÖRBUNDET
Rautatieläisenkatu 6, 00520 Helsinki

Puheenjohtaja
Jukka Heikkilä
jups@professori.fi
puh. 045 657 5757

Toiminnanjohtaja
Tarja Niemelä
puh. 050 340 2725

Järjestöpäällikkö
Raija Pyykkö
puh. 09 4250 7011

Työsuhdepäällikkö
Leevi Mentula
puh. 040 521 8319

Talousvastaava
Anne Lehto
puh. 09 4250 7013

Järjestösihteeri
Mia Rikala
puh. 09 4250 7012

Viestintäpäällikkö
Leena Kurkinen
puh. 050 531 5465

Liiton toimisto:
puh. 09 4250 700

Sähköpostiosoitteet:
etunimi.sukunimi@professoriliitto.fi
www.professoriliitto.fi

TIETEENTEKIJÄT
– FORSKARFÖRBUNDET
Rautatieläisenkatu 6, 00520 Helsinki

Puheenjohtaja
Tero Karjalainen

Toiminnanjohtaja
Johanna Moisio
puh. 0207 589 612

Johdon assistentti
Elisa Rantoharju
puh. 0207 589 624

Lakimies
Salla Viitanen
Toimivapaalla

Talouspäällikkö
Sanna Hoikka
puh. 0207 589 613

Erityisasiantuntija
Miia Ijäs-Idrobo
puh. 0207 589 622

Kehittämisasiantuntija
Ira Laitakari-Svärd
puh. 0207 589 615

Viestintäpäällikkö
Eevastiina Aho
Toimivapaalla

Viestintäsuunnittelija
Milla Talassalo
puh. 0207 589 625

Erityisasiantuntija, työmarkkinapolitiikka
Nina Hahtela
puh. 0207 589 616

Jäsenpalveluasiantuntija
Marsa Nyqvist-Hämäläinen
puh. 0207 589 614

jasenpalvelu@tieteentekijat.fi
ma–to klo 9–12 puh. 0207 589 619

lakiasiat@tieteentekijat.fi
ti–ke klo 9–16 puh. 0207 589 621

Sähköpostiosoitteet:
etunimi.sukunimi@tieteentekijat.fi
www.tieteentekijat.fi/

YLIOPISTOJEN OPETUSALAN LIITTO YLL
– FÖRBUNDET FÖR UNDERVISNINGSSEKTORN VID UNIVERSITETEN YLL
Rautatieläisenkatu 6, 00520 Helsinki

Puheenjohtaja
Santeri Palviainen
puh. 040 537 6211
santeri.palviainen@oulu.fi

Järjestötoiminnan assistentti
Rosa Hawela
puh. 020 748 9552
rosa.hawela@oaj.fi

Erityisasiantuntija
Hanna Tanskanen
puh. 020 748 9621
hanna.tanskanen@oaj.fi

OAJ:n jäsenpalvelut
https://yhteydenotto.oaj.fi/

ACATIIMI

Päätoimittaja
Eeva Ylitalo
eeva.ylitalo@otava.fi
Ilmoita osoitteenmuutoksista omaan liittoon.

Toimitus
Otavamedia Oy
Firdonkatu 2 T 151
00015 OTAVAMEDIA
yrityksille.otavamedia.fi